

Studijní morálka posluchačů kurzu Základní odborné přípravy VPŠ a SPŠ MV v Holešově

Mgr. Ondřej RUDOLF

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Mgr. Ondřej RUDOLF**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**

Téma práce: **Studijní morálka posluchačů kurzu Základní odborné přípravy VPŠ a SPŠ MV v Holešově**

Zásady pro vypracování:

Formulace zadání práce

**Shromažďování a studium odborné literatury k danému tématu, pojmové zakotvení
prostudované problematiky**

Vlastní práce ve škole

Analýza získaných výsledků na základě práce

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bureš, Z.: Psychologie práce a její užití. Praha: Práce, 1973

Kohoutek, R.: Základy psychologie osobnosti. Brno: Cerm, 2000, ISBN 80-7204-156-8

Kučera, J.: Pracovitost, pracovní morálka a iniciativa. Praha: SPN, 1972

Lokšová, I., Lokša, J.: Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole. Praha:

Portál, 1999, ISBN 80-7178-205-X

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Iva Enachescu-Hroncová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

11. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 11. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

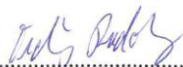
Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 6.3.2009

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce se zabývá problematikou studijní morálky nově nastupujících policistů - posluchačů kurzu Základní odborné přípravy služby pořádkové, dopravní a železniční policie, realizovaném ve Vyšší policejní škole a Střední policejní škole Ministerstva vnitra v Holešově, Fakultní škole Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně - Fakulty humanitních studií. V teoretické části je pojem „studijní morálka“ definován. Studijní morálka je dále zdůrazněna i s ohledem na motivaci posluchačů k jejich studiu, a dále též v kontextu sociální směny, jíž je každý z posluchačů kurzu Základní odborné přípravy účasten. V praktické části práce jsou sledovány konkrétní aspekty studijní morálky.

Klíčová slova:

studium, studijní morálka, motivace, sociální směna, Policie České republiky, PČR, policista, posluchač, Základní odborná příprava, ZOP, kurz Základní odborné přípravy, kurz ZOP, Vyšší policejní škola a Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Holešově, VPŠ a SPŠ MV v Holešově

ABSTRACT

The thesis deals with the matter of study attitude in first-year entrant police students of a General Occupational Training Course for Uniformed / Public order, Traffic and Railway Police Forces. The course is run by the Police Academy (providing higher education on university level) and Secondary Police School of the Ministry of Interior in Holesov, both being components of a Faculty education facility of Tomas Bata University in Zlin – the Faculty of Humanities. The theoretical part attempts to define the term "study attitude". The very same topic is viewed from the participants' study motivation point of view and in the context of a social exchange which all the course participants take part in. The empiric part monitors particular aspects of study attitude.

Keywords:

studies, study attitude, motivation, social exchange, Police of Czech Republic, PCR, police officer, course participant, General occupational training, ZOP, General occupational training course, ZOP course, the Police Academy and Secondary Police School of the Ministry of Interior in Holesov, VPS and SPS in Holesov

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Ivě Enachescu-Hroncové, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytla jako vedoucí mé bakalářské práce. Dále děkuji plk. Ing. Bc. Andrejovi Rohálovi, Ph.D. za umožnění realizace výzkumu ve VPŠ a SPŠ MV v Holešově.

OBSAH

ÚVOD	9
• TEORETICKÁ ČÁST	11
1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PROCESU A PROCESU VZDĚLÁVÁNÍ SE ZAMĚŘENÍM NA KURZ ZOP.....	12
1.1 POJETÍ ZÁKLADNÍ ODBORNÉ PŘÍPRAVY - KURZ ZOP	13
1.1.1 Posluchač kurzu ZOP – čerstvý absolvent střední školy	14
1.2 VZTAH ČLOVĚKA K PRÁCI A STUDIU	16
1.3 STUDIUM KURZU ZOP JAKO DUŠEVNÍ PRÁCE	17
2 STUDIJNÍ MORÁLKA	20
2.1 MORÁLKA A STUDIJNÍ MORÁLKA	20
2.2 STUDIJNÍ MORÁLKA POSLUCHAČE KURZU ZOP	21
2.2.1 Faktory ovlivňující posluchače kurzu ZOP a jeho studijní morálku	21
2.2.2 Definice studijní morálky posluchače kurzu ZOP	25
2.3 MOTIVACE	25
2.3.1 Zdroje motivace	27
2.3.2 Činitele, struktura a faktory motivace.....	28
2.3.3 Motivace a stimulační	29
2.3.4 Pracovní spokojenost.....	29
2.3.5 Frustrace a deprivace	30
2.3.6 Motivace posluchačů kurzu ZOP.....	30
3 SOCIÁLNÍ SMĚNA	32
3.1 POSLUCHAČ KURZU ZOP V KONTEXTU SOCIÁLNÍ SMĚNY	35
• PRAKTICKÁ ČÁST	39
4 VÝZKUMNÁ ČÁST.....	40
4.1 CÍL VÝZKUMU	40
4.2 METODA VÝZKUMU	40
4.3 POPIS RESPONDENTŮ.....	40
4.4 PRŮBĚH VÝZKUMU	41
5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	42
5.1 FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A ROZBOR DOTAZNÍKOVÝCH ODPOVĚDÍ.....	42
5.2 VÝSLEDKY VÝZKUMU A NÁVRHY OPATŘENÍ	50
ZÁVĚR.....	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ.....	54
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	57
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	58
SEZNAM TABULEK	59
SEZNAM PŘÍLOH	60

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou studijní morálky posluchačů kurzu Základní odborné přípravy policistů (dále pouze „ZOP“) služby pořádkové, dopravní a železniční policie, realizovaném ve Vyšší policejní škole a Střední policejní škole Ministerstva vnitra v Holešově, Fakultní škole Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně - Fakulty humanitních studií (dále pouze „VPŠ a SPŠ MV v Holešově“). Konkrétně zde jde o posluchače kurzu ZOP policistů s plánovaným zařazením na služebních místech ve 3. a 4. tarifní třídě.¹ Kurz ZOP jsou povinni nejpozději do tří let od (prvního) nástupu do služebního poměru absolvovat všichni nově přijatí policisté (zařazovaní do služebního poměru na dobu určitou). VPŠ a SPŠ MV v Holešově jsem si vybral z důvodu znalosti jejího prostředí, neboť jsem jako policista byl dříve zařazen v rámci Ředitelství služby cizinecké policie a v Holešově jsem v letech 2006 - 2007 absolvoval jednu z modifikací kurzu ZOP - kurz ZOP pro absolventy VŠ zařazené u služby cizinecké a pohraniční policie a dále v roce 2008 jsem na této škole absolvoval kurz Příprava k vykonání služební zkoušky.

„Studijní morálka“ je dle mého názoru v odborné literatuře relativně velmi málo zmiňovaným a sledovaným pojmem². V první části své práce se jej snažím vymezit. V této souvislosti též nejprve přibližuji kurz ZOP a též vymezuji postavení posluchače tohoto kurzu. Zabývám se zde také pojmy jako studium, student, resp. posluchač kurzu ZOP, a dále vztahem tohoto posluchače k jeho studiu. Výsledkem teoretické části mé práce je definice studijní morálky tohoto posluchače. Se samotnou studijní morálkou však kráčí ruku v ruce též motivace posluchačů kurzu ZOP k jejich studiu. Proto se domnívám, že jsem nemohl zcela pominout ani toto téma, a to i v kontextu výkonu budoucího povolání posluchačů kurzu ZOP, tedy jejich uplatnění v řadách Policie České republiky (dále pouze „PČR“).

Absolventi kurzu ZOP mají v rámci svého působení u PČR možnost uplatnění v jejich složkách, dále mají též možnost studia na vysokých školách. Z tohoto důvodu se dále pokouším nahlédnout na motivaci a tedy i studijní morálku těchto posluchačů z pohledu sociální směny, která se u nich ve formě spolupráce ke vzájemnému prospěchu mezi jimi

¹ Jak vyplývá z § 7 odst. 1 písm. c) a písm. d) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů (dále pouze „ZOSPPBS“), blíže též Příloha 1 ZOSPPBS Charakteristiky tarifních tříd příslušníků bezpečnostních sborů.

² Původním námětem k zabývání se tématem studijní morálky pro mne byla ročníková práce GÁBOVÁ, A., NERUDOVA, E., PRAŽÁKOVÁ, P. (1996).

samými i všemi dalšími účastníky této směny nepochybně během sledovaného procesu uskutečňuje. V tomto smyslu se zabývám faktory, které tyto posluchače k jejich studiu motivují, neboť možnosti jejich uplatnění a další práce na sobě samém, jsou u každého z nich (především v současné době, kdy je z důvodu probíhající transformace PČR velký zájem o mladé policisty) velmi široké.

Na základě teoretické části této práce v její druhé části zpracovávám výsledky získané prostřednictvím dotazníku, jež jsem předtím vytvořil a zajistil jeho vyplnění posluchači kurzu ZOP realizovaném ve VPS a SPŠ MV v Holešově.

Cílem této bakalářské práce je vyjasnit téma studijní morálky³ posluchačů kurzu ZOP v kontextu sociální směny, které je každý z posluchačů v souvislosti s jeho působením ve služebním poměru a souvisejícím povinným studiem ZOP účasten.

³ Tématem studijní morálky jsem se již v minulosti zabýval, k tomu blíže RUDOLF, O. (2004).

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PROCESU A PROCESU VZDĚLÁVÁNÍ SE ZAMĚŘENÍM NA KURZ ZOP⁴

Učení jako pojem můžeme vymezit jako získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života. Učení můžeme charakterizovat také na základě sledování změn v organismu člověka. Je to cílevědomý proces, činnost, během které si učící se subjekt (žák, student, posluchač apod.) osvojuje nové vědomosti a dovednosti, rozvíjí své schopnosti a zájmy, utváří si názory, postoje a přesvědčení a rozvíjí svou osobnost.

Vyučování (vyučovací proces) znamená dle didaktických teorií činnost, kterou realizuje učitel (nebo jiný vyučující subjekt) jako součást výuky. Je jednou ze základních a nejvýznamnějších forem výchovy a vzdělávání. Pojem „vyučování“ je někdy nahrazován pojmem „výuka“, přičemž v poslední době je mezi těmito pojmy činěn v odborné literatuře též rozdíl, kdy k pojmu „vyučování“ jsou přiřazovány činnosti učitele a pojmem „výuka“ jsou popisovány činnosti charakterizující spolupráci učitele a žáků.

Vzdělávání považujeme za složitý, neustále probíhající proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje nové vědomosti, dovednosti a návyky, současně též formuluje svou osobnost, názory, přesvědčení, postoje a zájmy.

Za výsledek procesu vzdělávání považujeme vzdělání. Tento výsledek vážeme k určitému konkrétnímu stupni, či fázi vzdělávání. Vzdělání pak dělíme podle různých kritérií na teoretické či praktické, klasické (zaměřeno na klasické jazyky) či reálné (zaměřeno na matematiku, přírodní vědy a moderní jazyky), materiální (zaměřeno na osvojení si co největšího kvanta poznatků) či formativní (zaměřeno na rozvoj poznávacích procesů, zejm. vnímání a myšlení). Podle obsahu a zaměření dělíme vzdělání na všeobecné (základní poznatky nezbytné pro každého jedince bez ohledu na jeho povolání) a odborné. Všeobecné vzdělání získávají v ČR absolventi středních škol a gymnázií, odborné vzdělání získávají absolventi ostatních středních škol, vyšších odborných škol a vysokých škol. Získávají ho však též posluchači kurzu ZOP - jde zde o tzv. studium pro splnění dalšího odborného požadavku a získání zaměření vzdělání „Bezpečnostně-právní činnost“.⁵ Odborné vzdělání tvoří vědomosti a dovednosti, nezbytné pro výkon určité profese.

⁴ Jako základ pro zpracování této části kapitoly byly použity publikace CHUDÝ, Š., KAŠPÁRKOVÁ S. et al. (2004), s. 6-10, dále též ŠIMONÍK, O. (2003), s. 4-10.

⁵ Ve smyslu ZOSPBS.

Pro úplnost dodávám, že sledovaný okruh posluchačů kurzu ZOP tvoří absolventi středních škol s maturitou, tedy mající úplné střední či úplné střední odborné vzdělání nepolicejního typu, tedy nikoli ve studijním oboru Bezpečnostně právní činnost⁶. V policejní škole tito posluchači získávají základní policejní vzdělání potřebné pro výkon povolání policista. Na toto základní odborné vzdělání pak může v budoucnu navazovat další odborné vzdělávání policistů - například formou specializačních kurzů (v závislosti na jejich zvolené odbornosti).

Pro účely této práce jsem zpočátku váhal, zda nazývat aktivitu posluchače kurzu ZOP pojmem „učení“, či spíše dle mého názoru vžitějším pojmem „studium“. Východisko jsem našel logickým a systematickým výkladem zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Zákonodárce v § 58 nazvaném Stupně středního vzdělání uvádí ve vztahu ke vzdělávacím programům středního vzdělávání tyto stupně vzdělání: střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou, přičemž dále, ve spojitosti se středním vzděláním, užívá pro všechny tyto stupně pojmu „vzdělávání“. To však činí pouze do té doby, než začne pojednávat o další problematice středního vzdělání s maturitní zkouškou. U stupně střední vzdělání s maturitní zkouškou užívá zákonodárce pojmu „studium“ a dokonce tento pojem vztahuje i na „zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem“.⁷ Jak vyplývá z výše uvedeného, kurz ZOP chronologicky navazuje a co do obsahu a objemu znalostí a dovedností dále rozšiřuje dosažené střední vzdělání s maturitní zkouškou.

Na základě popsaných důvodů jsem tedy dospěl k názoru, že není chybou, a s ohledem na zažitě zvyklosti je i žádoucí, nazývat činnost posluchače kurzu ZOP v policejní škole studiem. Užívání pojmu „studium“ je dle mého názoru velmi vhodné též ve vztahu k pojmu „studijní morálka“, se kterým budu pracovat v dalších částech této práce.

1.1 Pojetí základní odborné přípravy - kurz ZOP

Základní odborná příprava naplňuje další odborný požadavek a poskytuje policistům zaměření vzdělání v oboru bezpečnostně-právní činnost formou odborného vzdělávání

⁶ Kód 68-42-M/003.

⁷ Viz. § 83 a násl. zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

v policejních školách MV ve smyslu ZOSPPBS, pro vybraná služební místa. Základní odborná příprava představuje účelově zaměřenou vzdělávací aktivitu, jejímž cílem je vybavit absolventy kompetencemi nezbytnými k plnění úkolů PČR a Ministerstva vnitra v oblasti bezpečnostní problematiky.⁸

V současné době existuje několik typů kurzu ZOP. Tyto jednotlivé typy kurzů se od sebe navzájem odlišují délkou a formou studia – mohou být denní či kombinované. Mým cílem je zabývat se kurzem, který je realizován jako šestiměsíční, jeho forma studia je denní. Je určen pro policisty služby pořádkové, dopravní a železniční policie (s plánovaným zařazením na služebních místech ve 3. a 4. tarifní třídě).⁹

Co se týká kompetencí absolventů ZOP, jejich vzdělávání a výcvik v rámci kurzu směřuje k tomu, aby se zřetelem k potřebě výkonu povolání policisty posílili své klíčové a občanské kompetence a vytvořili si kompetence odborné, potřebné pro výkon práce policisty na základním útvaru policie.¹⁰

1.1.1 Posлуhač kurzu ZOP – čerstvý absolvent střední školy

Tuto podkapitolu zařazuji s ohledem na aktuální stav, kdy vzhledem k probíhajícímu zvýšenému náboru přichází k PČR, a tedy i do kurzů ZOP, vysoké procento relativně čerstvých absolventů středních škol (věková hranice pro vstup k PČR je zákonem stanovena na 18 let). Tito absolventi ve sledovaných kurzech tvoří převážnou většinu posluchačů.

Čerstvý absolvent střední školy je mladý člověk, který se z pohledu osobnostní zralosti nachází ve stadiu (pozdní) adolescence, či ve stadiu mladšího dospělého věku.¹¹ Tato stadia lidského vývoje mají své charakteristiky, které je odlišují jak od předcházejících, tak i následujících etap. Každá mladá osobnost se v těchto obdobích významně proměňuje. Dochází k hledání a nacházení své vlastní identity a osvobození se od závislostí, které brání přebírání odpovědnosti. Mladý člověk se myšlenkově osamostatňuje, upevňuje své mravní vědomí a začíná reálně hodnotit vlastní schopnosti, přednosti a nedostatky. Většinu ze zájmů a životních cílů má již jedinec zformovánu a dochází k jejich postupné stabilizaci

⁸ Srovnej VPŠ a SPŠ MV V HOLEŠOVĚ (2008), s. 4.

⁹ Dle § 7 ZOSPPBS.

¹⁰ K tomu blíže VPŠ a SPŠ MV V HOLEŠOVĚ (2008), s. 5-9.

¹¹ K tomu blíže KURIC, J. (2001), s. 112-138.

a tvorbě vlastního systému (žebříčku) hodnot. Na tomto místě je nutno připomenout, že součástí systému hodnot je mimo jiné též vztah člověka ke studiu.

Od mladého dospívajícího člověka se očekává odpovědné rozhodnutí, týkající se průběhu dalšího nejbližšího období jeho života. Po úspěšném absolvování střední školy (přibližně v 18-ti letech věku) stojí každý před volbou mezi nástupem do zaměstnání, do praxe, a tedy před ekonomickým osamostatněním se (často, především mám na mysli dívky, též před otázkou, zda již v tomto období založit rodinu), nebo před rozšiřováním svého vzdělávání a přípravou na další povolání formou zvyšování (příp. rozšiřování) své kvalifikace. V případě přípravy na další povolání v prezenční formě studia jde o horizont dalších minimálně tří až šesti let. Uskutečňovanou volbu jedinec provádí právě na základě utvořeného vztahu k práci, studiu a vzdělávání. V tomto období by ideálně již měl být schopen své rozhodnutí důkladně uvážit a plně přijmout i jeho veškeré důsledky.

Pro mladého člověka, který pokračuje ve studiu a stane se vysokoškolským studentem, je zvláště charakteristické další zdokonalování rozumových schopností (seznamování se s novými pojmy, osvojováním nových metod práce apod.) a osvojování si schopnosti provádět reflexi průběhu vlastní činnosti. Studium především humanitních směrů vysokých škol je v populaci mladých, začínajících policistů, velmi častým jevem, jsou k němu totiž motivováni novým policejním tzv. kariérním řádem. Vysokoškolsky vzdělaný policista může totiž využít svého dosaženého vzdělání k tzv. akcelerovanému postupu (rychlejší postup v hierarchii služebních míst, než středoškolák). Zájemce o přijetí do služebního poměru může též odložit svůj nástup k policii až na dobu po ukončení vysoké školy. V tomto případě může využít tzv. bočního vstupu¹², díky kterému má dokonce teoretickou možnost ihned při přijetí do služebního poměru (ovšem nikoli na základě klasického přijímacího řízení, nýbrž prostřednictvím absolvování řízení výběrového) být jmenován do vyšší služební hodnosti, než vysokoškolák, který se již ve služebním poměru nachází, a který potřebuje např. pro postup do služební hodnosti rada jako jeden ze zákonných požadavků výběrového řízení dosáhnout plných devět let praxe.

¹² Právní úprava viz. § 22 odst. 4 ZOSPBS.

1.2 Vztah člověka k práci a studiu

Domnívám se, že víceméně každý (zdravý, běžný) člověk má vybudován vztah k práci, jako k jedné ze svých životních hodnot. Pouze velmi málo lidí, obvykle bývá uváděno kolem tří až pěti procent běžné populace, si vztah k práci nevybuduje vůbec. Z této kategorie lidí se poté „rekrutují“ například řady bezdomovců. Zajímavým způsobem, jak vysvětlit tento jev, je sledování vyššího zastoupení duševních chorob u této skupiny lidí, které mohou mít tuto skutečnost za vinu. Dále může ještě existovat skupina lidí, mám na mysli typicky „pokročilé“ uživatele různých druhů návykových látek, kteří si snad dříve vztah k práci vybudovali, avšak později jej z důvodu „degenerace“ vlastní osobnosti ztratili. Vztah k práci si tedy každý vytváří na základě vlastních konkrétních zkušeností s prací, které získává od útlého dětství po dospělost. Každý člověk tak má práci, jako určitou hodnotu, pomyslně umístěnu na konkrétním místě svého systému hodnot.

Práce samotná pak může nabývat různých podob a je zároveň známo, že některé typy činností (ve smyslu konkrétního výkonu práce) jsou pro člověka všeobecně přitažlivější, než jiné. Záleží přitom především na míře a druhu námahy, kterou je třeba během konkrétního pracovního výkonu vyvinout. Každý si pochopitelně rychleji oblíbí práci, která ho baví a není příliš náročná, než těžkou prací, jejíž výkon je pro něj třeba navíc i nudný. Pochopitelně záleží také na podmínkách, v nichž je tato činnost konána. Jednotlivé podmínky můžeme rozčlenit například na materiální, sociální, či ekonomické povahy. Konkrétním případem může být všeobecná vážnost určitého typu či druhu práce (jak ji společnost přijímá), práce konaná z donucení, pod nátlakem, či dobrovolně, dostaneme-li za práci odměnu, kterou považujeme za spravedlivou (vůbec přitom nemusí jít pouze o odměnu hmotnou) a podobně.

Vyjma všeobecného vztahu (nebo postoje) k práci též každý jedinec zaujímá vlastní specifický vztah k jednotlivým druhům prací (činností). V tomto speciálním vztahu, eventuálně souboru vztahů, se projevuje jak individuální názor, tak se zde promítá i všeobecný názor na práci jako hodnotu. Výsledkem je, že každý jedinec tíhne k některým pracím více, k některým naopak méně. Tím mezi lidmi dochází k významným individuálním odlišnostem.

Každý člověk si tak volí práci, kterou chce vykonávat profesně (profesionálně), tedy především své povolání, resp. zaměstnání, jednak na základě svého vztahu k práci jako ke

své životní hodnotě, a jednak pod vlivem svého speciálního vztahu k určité práci (ke konkrétnímu druhu práce). Silným motivem je zde pochopitelně existenční zabezpečení sebe a svých blízkých. Někdy tak může dojít i k situaci, kdy je výkon profesionální práce doplňován činností, která má též charakter práce, avšak je vlastně osobní realizací, relaxací, během které se člověk uvolňuje z každodenního pracovního stresu. Pro člověka, který má rád práci s dětmi a mládeží, ale například z důvodu nedostatečného ohodnocení tohoto druhu práce ji není ochoten či vůbec schopen vykonávat jako kmenové zaměstnání, tak může být východiskem zapojení se v pozici dobrovolníka do práce některé z nestátních neziskových organizací (zaměřených právě na práci s dětmi a mládeží). V případě příslušníků bezpečnostních sborů je na základě ZOSPPBS dokonce možno čerpat na některé takovéto aktivity (vedoucí tábora pro děti apod.) služební volno s poskytnutím služebního příjmu.¹³ Domnívám se, že je velká škoda, že převážná většina policejních útvarů nemá v současné době dostatečnou personální kapacitu, aby si mohla dovolit své policisty k těmto činnostem uvolňovat. Osobní vztah k práci, kterou vykonáváme, totiž závisí významně právě na tom, zda ji chceme konat z vlastního rozhodnutí (sem spadá pochopitelně mimo jiné také veškerá dobrovolná, resp. dobrovolnická činnost), nebo zda práci musíme provádět spíše z důvodu „vnějšího tlaku“ na nás.

1.3 Studium kurzu ZOP jako duševní práce

Studium kurzu ZOP na policejní škole je duševní prací vyznačující se skupinou charakteristik, jimiž se odlišuje od mnoha dalších druhů práce. Jsou to především:

- výkon studijní činnosti na základě relativně dobrovolného rozhodnutí (každý nově nastupující policista je srozuměn se skutečností, že absolvování kurzu ZOP je základním předpokladem pro výkon zvoleného povolání, že úspěšné absolvování minimálně kurzu ZOP je nedílnou součástí povolání policista),
- možnosti uplatňovat, rozvíjet a naplňovat vlastní vloh, zájmy a schopnosti, možnost „nahlédnout“ již ve stadiu základní přípravy do jiných policejních specializací, kontakt s pedagogy jiné než kmenové specializace, časté je rozvíjení koníčků - posilování, sebeobrana, bojové sporty apod.,

¹³ Jak vyplývá z § 68 odst. 5 písm. d) a z § 69 odst. 4 ZOSPPBS.

- podpora vlastního psychologického růstu osobnosti (policejní školy mají, na rozdíl od naprosté většiny jiných škol, integrovaná vlastní specializovaná psychologická pracoviště, podrobným odborným psychologickým vyšetřením navíc prochází každý uchazeč v rámci přijímacího řízení k policii, vlastní výsledky vyšetření je v případě zájmu možno vždy podrobně konzultovat s psychologem),
- jistý prvek různorodosti a netradičnosti spojený s tímto druhem studia (jehož náplní je například právní teorie, aplikované právo, zdravotnická, tělesná a střelecká příprava a dalšími zajímavé, relativně různorodé disciplíny).

Jsou-li v práci přítomny výše uvedené prvky, dochází jejich prostřednictvím k podpoře a zvyšování motivace k jejímu výkonu. Společnými činiteli jsou pro tyto prvky uvědomělost, myšlení, vůle a možnost realizace vlastních zájmů. Tyto faktory pak spolu tvoří nutný předpoklad pro vytvoření kladného vztahu k práci. Skutečnost, zda je vztah k práci kladný, nebo záporný, pak podmiňuje úsilí, s jakým člověk bude svou práci vykonávat.

Na tento vztah (či postoj) k práci pak pohlížíme jako na pracovní morálku, u posluchačů kurzu ZOP, pro něž je studium substitutem práce, pak tento vztah můžeme nazvat **studijní morálkou**. Jde zde tedy o jistý stupeň spontánní studijní aktivity posluchače kurzu ZOP a orientace celé jeho osobnosti na plnění studijních úkolů. O studijní morálce samotné blíže pojednám v následující kapitole.

Studium kurzu ZOP vyniká náročností na vůli posluchače, který by měl být pedagogem (v optimálním případě) cíleně veden k samostudiu, při kterém je třeba, aby vedl sám sebe (je závislý na vlastní vůli, sám vytváří rozhodnutí a dává si předsevzetí, která by měl následně plnit). Na studium kurzu ZOP můžeme nahlížet též jako na úkol zcela specifický, který vyžaduje též každodenní tvorbu menších rozhodnutí, jimiž posluchač postupuje po menších krocích ke vzdálenému cíli. Tato rozhodnutí na sebe obvykle musejí „operativně“ navazovat, existují mezi nimi různé vazby a vztahy. V tomto aspektu se liší od jednorázových pracovních úkolů, ve kterých se obvykle stačí přimět pouze jednou - na jejich počátku. Jakmile se totiž již v pracovním procesu nacházíme, nemusíme se tolik k jednotlivým obdobným (stejnorodým) pracovním výkonům a úkonům nutit, neboť se z nich v průběhu času stává nestresující a „zažitá“ rutina.

Posluchač kurzu ZOP by měl v ideálním případě dospět do stádia, kdy se bude jeho vůle vyznačovat především vlastnostmi, jako jsou vytrvalost, rozhodnost, samostatnost, sebekázeň a sebeovládání. V této chvíli by měl být v rámci (svého) vzdělávacího procesu schopen uskutečňovat učiněná rozhodnutí, úspěšně plnit vytčené plány, překonávat různé překážky, jako například nevhodné (domácí či v případě VPŠ a SPŠ MV v Holešově spíše „internátní“) studijní prostředí, únavu apod. Nemělo by mu činit nepřekonatelné obtíže vy-
pořádávat se s dalšími mimostudijními činnostmi a vlivy (mám na mysli například již dříve zmíněnou činnost zájmovou, pokud není směřována ke studovanému oboru, nebo alespoň k některému z předmětů oboru), dále též především vliv rodiny (rodičů, manžela, manželky, nebo přítele či přítelkyně), přátel, vliv vzniklý současnou společenskou (ne)prestíží povolání policista, klimatu panujícího ve škole a podobně.

2 STUDIJNÍ MORÁLKA¹⁴

Cílem této kapitoly je definovat pojem „studijní morálka“. Vlastní formulaci tohoto pojmu provedu na základě poznatků z předchozí kapitoly, jež obsahuje mj. popis charakteristik, které studijní morálku přímo, či nepřímo ovlivňují. Vytvořenou definici studijní morálky posluchače kurzu ZOP provedu v poslední části příslušné podkapitoly.

2.1 Morálka a studijní morálka

Pojem morálka znamená původně „mrvnost“. Ta je definována jako souhrn mravních zásad, neboli též norem obecně přijímaných společností. Jedinci nacházejícímu se ve „společenské síti“, v „zajetí“ společenských vztahů, poskytuje morálka kritérium pro jeho konání. Mravným je ten, kdo tyto zásady či normy přijímá za své a chová se podle nich. O mravním chování člověka mluvíme v případě souladu jeho rozhodování, jednání a chování s obecně uznávanými humánními a etickými principy. Někdy je možno zaslechnout názor, jež zastával především Kant, že právo je minimem morálky. S takto formulovanou myšlenkou však nesouhlasím. Právo a morálku považuji za dva samostatné (normativní) systémy, které se pouze v určitých společných oblastech prolínají. Na právo, jako na minimum morálky, tak není možno pohlížet ze všeobecného pohledu, ale pouze v oblasti těchto společných průniků. Zdaleka ne vše, co je podle práva, totiž musí být nutně zároveň morální a pochopitelně i naopak.

Mravnost (morálka) každého člověka se v průběhu jeho života vyvíjí, přičemž nejdůležitější etapou pro její utváření je obvykle dětství, tedy zejména nejranější životní fáze. Úmyslné formování mravnosti ze strany rodičů a vychovatelů nazýváme mravní výchovou. Samotná výchova je obvykle vymezována jako záměrné a cílevědomé působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.¹⁵

Mravní výchova je pak takové výchovné působení na osobnost člověka v oblasti rozumové, aby jeho představy, postoje, city, projevovaná vůle a následné jednání byly v souladu s obecně uznávanými zásadami etiky.

¹⁴ Jako základ pro zpracování této kapitoly byla použita ročníková práce GÁBOVÁ, A., NERUDOVÁ, E., PRAŽÁKOVÁ, P. (1996).

¹⁵ K tomu blíže ŠIMONÍK, O. (2003), s. 4.

Definice pro studijní morálku (z pohledu jejího minimálního školou kodifikovaného rozsahu) by tedy mohla znít například takto: Studijní morálka je souhrn pravidel a zásad, přijatých školou a zakotvených v jejích interních předpisech, především v jejím školním řádu. Takto jsou tedy stanovena minimální kritéria jednání (ve smyslu konání či úmyslného opomenutí), a dále též práva a zároveň i povinnosti studentů a pochopitelně i pedagogů. Je to ucelený systém povinností vyplývajících ze statutu studenta a zároveň též souhrn očekávání vyplývajících z jeho společenského postavení. Mezi studentem a jeho pedagogem vzniká na základě výkonu jejich rolí vztah naplněný oboustrannými právy a povinnostmi.

Souhrn mravních vlastností jedince z pohledu psychologie osobnosti zahrnujeme pod pojem „charakter jedince“. A pojem charakter jedince pak dále řadíme do kategorie „vztahově-postojových vlastností osobnosti“, kterou přiblížím v dalším textu.

2.2 Studijní morálka posluchače kurzu ZOP

Studijní morálka je výrazem vztahu posluchače kurzu ZOP k jeho studiu, zde myšleno ve smyslu práce, kterou vykonává. Pokud nahlížíme na studium, jako na činnost, tedy práci, jde o posluchačovu práci duševní. V tomto ohledu se tak jedná též o jednu z typických vlastností osobnosti - charakterizuje totiž osobnost v oblasti činnostní (z hlediska kvality vykonávaných povinností, vyplývajících ze statutu posluchače kurzu ZOP).

Jsou to především dvě základní povinnosti:

1. účast v povinné výuce (tato účast po dobu studia kurzu nahrazuje přímou pracovní povinnost spojenou se služebním místem, na kterém je policista kmenově zařazen, po dobu převelení na kurz ZOP pobírá policista služební plat),
2. samostatná práce (studium odborné literatury, návštěvy školní knihovny, samostatná práce s elektronickými informačními systémy, samostatná příprava z učebních materiálů apod.).

Mimo jiné i plnění těchto výše uvedených povinností mám v úmyslu sledovat v praktické části této práce.

2.2.1 Faktory ovlivňující posluchače kurzu ZOP a jeho studijní morálku

Faktory ovlivňující posluchače kurzu ZOP a jeho studijní morálku můžeme rozdělit podle jejich působení na vnitřní faktory (psychologická struktura studijní morálky) a vnější

faktory. Na tomto místě považuji za nutné připomenout klasifikaci psychických vlastností osobnosti. Tyto vlastnosti tedy můžeme rozdělit například do následujících skupin (tříd):¹⁶

- **aktivačně-motivační:** pohnutky, zájmy, záliby, sklony (celková zaměřenost), ideály, touhy, životní plány,
- **vztahově-postojové:** postoje, citové vztahy, charakter, světový názor,
- **výkonové:** vědomosti, dovednosti, schopnosti, návyky, instinkty,
- **seberegulační:** volní vlastnosti, sebeuvědomění, sebehodnocení, sebekritika, svědomí,
- **dynamické:** temperament.

Níže se budu jednotlivými skupinami ještě zabývat, tentokrát z hlediska jejich role na utváření studijní morálky. Zvláště se zaměřím na jejich roli týkající se utváření charakteru osobnosti.

Problematikou psychologické struktury pracovní morálky se zabývá Kučera¹⁷, který k pracovní morálce uvádí, že v ní nespátřuje nějakou jednoduchou povahovou vlastnost, nevidí v ní prostý, ať už vrozený, nebo získaný rys osobnosti neboli povahy jedince, nýbrž ji pokládá za jev složitý a strukturovaný, vytvářený a ovlivňovaný celou řadou dílčích faktorů.

Pracovní morálka je zde podle něj výrazem vztahu citové a snahové stránky osobnosti jedince k zadaným, předsevzatým nebo již aktuálně vykonávaným úkolům. Aktivizuje oblast schopností, znalostí, dovedností a zkušeností, čímž uvádí do pohybu celou osobní kapacitu jedince.

Pracovní morálka je složitým psychologickým jevem, a to v tom smyslu, že: „Není takřka jediné strukturální složky osobnosti, není ani žádné její dynamické stránky, která by nebyla účastna na průběhu pracovní morálky.“¹⁸

Kučera, který pracovní morálku považuje též za jistý stupeň orientace celé osobnosti jedince, či za neustálý proces, užívá při jejím objasňování běžně pojmy jako: složitý individuálně psychologický (nikoliv skupinový) jev, citová stránka osobnosti, snahová strán-

¹⁶ NAKONEČNÝ, M. (1997), s. 197 podle Štefanoviče.

¹⁷ Srovnej KUČERA, J. (1972), s. 77.

¹⁸ KUČERA, J. (1972), s. 79.

ka osobnosti, osobní kapacita a odborná kvalifikace (komplex schopností, znalostí, dovedností a zkušeností jedince), strukturální složka osobnosti a dynamická stránka osobnosti.

Uvádí tak vlastně výčet jednotlivých psychických vlastností osobnosti, které se podílejí na utváření její pracovní morálky. Jsou to tedy tyto:

- citová stránka osobnosti – aktivačně-motivační a vztahově-postojové vlastnosti osobnosti,
- snahová stránka osobnosti – na ní se podílejí jak aktivačně-motivační, tak i seberegulační a dynamické vlastnosti osobnosti,
- dynamická stránka osobnosti – určena dynamickými vlastnostmi osobnosti (temperamentem).

Pracovní morálkou jsou aktivizovány funkce osobnosti. Z toho lze dovodit, že sama pracovní morálka má také jistý aktivační potenciál, který charakterizuje aktivačně-motivační vlastnosti osobnosti, jimiž jsou především poznávací procesy osobnosti a výkonové vlastnosti osobnosti (vědomosti, dovednosti, schopnosti, ale též instinkty apod.).

Některé z výše uvedených vlastností osobnosti se tedy více či méně přímo podílejí na utváření pracovní morálky. Pro posluchače kurzu ZOP, jejichž hlavní pracovní činností je studium, platí v podstatě totéž. Předmětem jejich práce je však studium, a proto jejich pracovní morálku můžeme nazvat studijní morálkou. Toto je důležité pro pohled na studijní morálku z psychologického hlediska.

Na tomto místě chci ještě blíže charakterizovat jednotlivé skupiny (třídy) psychických vlastností osobnosti, které mají nejbližší vztah ke studijní morálce.

- Aktivačně-motivační: pohnutky, zájmy, záliby, ideály, touhy a celoživotní plány.

Ve vztahu k absolvování studijního programu školy policejního typu do této skupiny patří posluchačovy motivy ke studiu spojené s jeho plány do budoucna. Tyto plány se týkají též výběru konkrétní služby. Nejčastěji jde o Službu pořádkové a železniční policie, Službu dopravní policie, Službu cizinecké policie, místa služebního působiště, či zájem dosáhnout na určité konkrétní služební místo - např. specialisty, či dosáhnout vedoucí funkce. Důležité je sledovat, jak, či zda vůbec, se studovaný obor kryje s posluchačovým zájmovým zaměřením. Je potřeba přihlížet i k dalším posluchačovým mimostudijním zájmům - např. do jaké míry konkurují sledovanému studiu.

- Vztahově-postojové: postoje, charakter, vlastní názor na svět, citové vztahy.

Ke studijní morálce posluchače kurzu ZOP patří tyto charakteristiky: hodnotová orientace - jak má postaveny ve vlastním systému hodnoty spojené nějakým způsobem se studiem. Na uznávaných životních hodnotách závisí identifikace se studovaným oborem a vztah k němu, dále též názor na obor a studovanou školu. Postoje vyjadřují hodnotící vztahy, tedy osobní pojetí toho, co je dobré a co špatné.

Jako další ze vztahově-postojových vlastností se běžně uvádí i charakter. Charakterové vlastnosti vyjadřují hodnoty konkrétních činů.¹⁹ Vlastní strukturu (skladbu) charakteru lze označit za „tempo průběhu určité vlastnosti“, tvoří ji: světonázorové vlastnosti, mravní vlastnosti, včetně vlastností ve vztahu k sobě, dále též společenské vlastnosti, včetně vlastností pracovních. Pracovní vlastnosti charakterizují postoj, či vztah k práci (např. svědomitost, smysl pro povinnost, houževnatost, iniciativnost, přesné plnění zadaných úkolů; na straně druhé je to lenost či nesevědomitost, lajdáckost, neustálé odkládání práce apod.). Pracovní vlastnosti dále charakterizují způsob práce (např. přesnost, pečlivost, důkladnost, nebo naopak povrchnost, zbrkllost, či pomalost apod.).

- Seberegulační: volní vlastnosti, sebeuvědomění, sebehodnocení, sebekritika, vlastní svědomí.

Sem patří tyto charakteristiky posluchače: vlastní sebepoznání, poznání svých schopností a vytyčení cílů, spadá sem i schopnost sebehodnocení - též v oblasti vlastního studia (jak dovede být zodpovědný, aktivní, usilovný, vytrvalý, rozhodný, důsledný, schopnost sebeovládání apod.) Pro studium jsou velmi důležité volní vlastnosti - vlastní vůle překonávat kladené překážky - často včetně vlastní únavy.

- Dynamické: souhrnně je možno je označit pojmem temperament (jedná se o tzv. formální vlastnosti osobnostní dynamiky, které se projevují např. intenzitou pohybů, též jejich tempem, a např. i hloubkou prožívání).

Temperament tedy přímo souvisí s emocionalitou, pohyblivostí a aktivitou. Je chápán jako styl činnosti. Vyjadřuje vlastnosti vzrušivosti osobnosti, které se projevují ve formálních charakteristikách jejího prožívání i chování.²⁰ Temperament může být příčinou převažujícího typu naladění osobnosti, jímž může být skleslost, úzkostlivost, bojácnost,

¹⁹ Srovnej NAKONEČNÝ, M. (1998), s. 529.

²⁰ Srovnej NAKONEČNÝ, M. (1998), s. 529.

veselost, rozjařenost apod. Tento typ naladění se pochopitelně více, či méně musí projevit i v posluchačově studijní činnosti. Studijní morálku posluchače kurzu ZOP mohou dále významným způsobem ovlivňovat i vnější podmínky, kterými jsou především:

- materiální podmínky (finanční zabezpečení, klidné místo na studium, vybavení školy učebními pomůckami, včetně odborné literatury aj.),
- mezilidské vztahy (na nich je závislá duševní pohoda), harmonie či naopak problémy v rodinném či osobním životě, velmi důležitá je též podpora ze strany osob blízkých (rodičů, partnerů apod.).

2.2.2 Definice studijní morálky posluchače kurzu ZOP

Na základě provedeného rozboru vnitřních a vnějších faktorů ovlivňujících studijní morálku, formulují definici studijní morálky posluchače kurzu ZOP následovně:

Studijní morálka posluchače kurzu ZOP je jednou z jeho mravních vlastností, charakterizuje ji stupeň vynakládaného úsilí. Má původ v individuální osobnosti posluchače a projevuje se v jeho postoji (vztahu) ke studiu a ve způsobu jeho práce (studia). Je to neustálý proces vykonávání studijních povinností, mezi něž patří účast ve výuce, zvládání zkoušek (včetně závěrečné před komisí) a samostatné studium (samostudium).

Každý normální jedinec ve chvíli, kdy je činný, jedná převážně cílevědomě a motivovaně. Spíše výjimečně se člověk chová pouze reaktivně, či pudově. Při hodnocení vlastní studijní morálky posluchače kurzu ZOP je tedy třeba zabývat se veškerými jeho interními (vnitřními) i externími (vnějšími) faktory (podmínkami) jeho studijní činnosti.

2.3 Motivace²¹

Ústředním zdrojem lidského chování je (vedle chování pudového a reaktivního) motivace. Motivaci lze charakterizovat jako soubor hnacích sil usměřujících veškerou aktivitu daného jedince i jeho vlastní požitek. Právě motivace má stěžejní vliv na stupeň vynakládaného úsilí ve studiu, a tedy pochopitelně i na studijní morálku.

²¹ Ke zpracování této podkapitoly bylo použito poznatků obsažených v kapitole Manažerská komponenta „lidské zdroje“ viz. RUDOLF, O. (2005), s. 27-32.

„Pojem „motivace“ je odvozený od latinského slova „movare“, což znamená hýbat se, pohybovat se.“²²

Motivací rozumíme především soubor motivů, tj. vnitřních pohnutek, které jsou v dané chvíli aktivně přítomny ve vědomí jedince a jsou v této chvíli také hlavními příčinami jeho chování, rozhodují mimo jiné o jeho volbě mezi různými alternativami a orientují jeho chování určitým směrem a dodávají tomuto chování potřebnou energii, čili ovlivňují jeho intenzitu.²³

„Při zkoumání motivace osobnosti hledáme odpověď na otázku, co daný jedinec chce a proč to chce. Vše, co ten, který subjekt dělá, dělá z pro něj přiměřené a postačující příčiny.“²⁴

Prostřednictvím analýzy těchto příčin pak lze zkoumat motivační struktury osobnosti, jejichž pochopení vede k vysvětlení dvou aspektů interakčních aktivit:

1. proč je daný jedinec aktivní,
2. proč jeho aktivita směřuje ke konkrétnímu cíli.

Motivace úzce souvisí s dosahovanými výkony a výkonností člověka. Pokud je však člověk „přemotivován“, může docházet až k „destrukci jednání“, tedy ke zcela nežádoucím výsledkům jednání, které by za dané situace jedinec vůbec nechtěl docílit. Základní jednotce motivace říkáme motiv, ten je „hnacím motorem“ ve smyslu pohnutky (vnitřního zaměření jedince) k tomu kterému konkrétnímu konání. Na každé jedno jednání vzájemně, a to i v kontrakci, působí řada různých motivů. Motivy mají různou intenzitu, která vždy klesá po každém jejich naplňování, tedy po postupném naplňování jednotlivých očekávání.

Pedagog motivuje své žáky ve vyučování a při svém výchovném působení především ve dvojitým směru:

1. využívá existujících motivačních dispozic, které aktualizuje, čímž navozuje určitý typ motivace k učební činnosti,
2. svým působením, interakcí s žáky, organizací vyučování, důrazem na určité učivo dále rozvíjí, popřípadě utváří motivační sféru žáka.

²² VÁGNER, I. (2004), s. 311.

²³ KUČERA, J. (1972), s. 79.

²⁴ MIKŠÍK, O. (2003), s. 65.

Nejkomplexnější motivační charakteristikou osobnosti každého žáka jsou jeho motivační zaměření a sféra zájmů. Můžeme je charakterizovat jako dispozici být motivován určitým způsobem a určitým druhem podnětů k určitému způsobu chování. Motivační zaměření též v tomto případě může prezentovat hodnotovou orientaci žáka.²⁵

2.3.1 Zdroje motivace

Jako zdroj motivace můžeme obecně označit především jedincovy potřeby. Na tyto potřeby můžeme nahlížet různě, například jako na pocíťované nedostatky. Mezi další důležité faktory motivace řadíme zájmy. Pro zájem přitom obecně platí například:

- jde o zaměření člověka na určitý soubor věcí,
- během života obvykle dochází k jeho změnám,
- charakterizuje jej jeho zájmový obsah, hloubka, šíře, příp. stálost,
- ve společnosti můžeme sledovat dělení jedinců do (zájmových) skupin dle jejich převažujících zájmů (sběratelská, sportovní, umělecká, obchodně-ekonomická, právní, sociální apod.).

Zájmy lze klasifikovat z několika různých hledisek. Nejčastěji jsou uváděny typy zájmů: poznávací, estetické, výtvarné, sociální, o přírodu, obchodně ekonomické, technicko-konstrukční, sportovní, o činnosti s hmotným materiálem.²⁶

Motivační strukturu osobnosti lze posuzovat též nikoli pouhou analýzou jejích vlastností (rysů osobnosti), ale i na základě toho, čeho si člověk nejvíce cení, co považuje či nepovažuje za hodnotu, k níž je třeba směřovat, která stimuluje k určitým směrům jednání a chování.

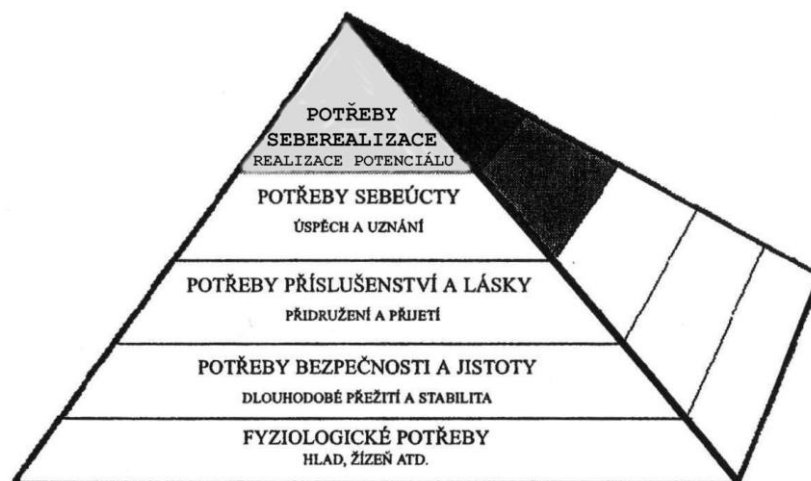
Hodnota je něco důležité, čeho si jedinec do té míry váží, že tím dochází zároveň k ovlivňování jeho chování. Ideálem je model či vzor, ke kterému jedinec směřuje, a podle kterého napodobuje své jednání. Za návyk pak lze označit soubor opakovaných a ustálených jednání v určitých velmi podobných situacích.

Nejdůležitější role v motivačním systému osobnosti jsou přisuzovány potřebám, které mají povahu psychických a biopsychických dispozic. Jejich projevem je prožívání

²⁵ HRABAL, V. (1989), s. 82.

²⁶ HRABAL, V. (1989), s. 83.

nedostatku, či přebytku. Podle jejich původu je dělíme na vrozené (primární) a získané učením (sekundární). Každý (zdravý) jedinec si své potřeby individuálně hierarchicky uspořádává podle jejich intenzity a komplexnosti. Cílem snažení člověka je uspokojování vlastních potřeb. Systémem potřeb a související motivací osobnosti se zabýval Maslow. Známa je hierarchie lidských potřeb zobrazena tzv. Maslowovou pyramidou:

Obr. 1. Schematické znázornění Maslowovy hierarchie potřeb²⁷

2.3.2 Činitele, struktura a faktory motivace

Činitele motivace členíme na subjektivní (vnitřní) a objektivní. Mezi subjektivní činitele řadíme především osobnost, výkonovou kapacitu (vzdělání, znalosti, schopnost adaptace na měnící se vnější podmínky), motivační kapacitu (zájmy, hodnoty, aspirace) a kapacitu společenskou. Mezi objektivní činitele patří například způsob a styl řízení a vedení, technologie výroby, aplikace pedagogiky či didaktiky, organizace práce, vzdělávacího či učebního procesu, hodnocení (evaluace) a s tím případně spojené odměňování, (technické) vybavení, mimopracovní či mimoškolní aktivity a BOZP (bezpečnost a ochrana zdraví při práci).

Struktura motivace může být dynamická (rozvíjející se), či hierarchická (stupňová). V případě stupňové struktury motivace jsou jedincovy potřeby uspokojovány podle těchto stupňů.

²⁷ Obrázek převzat z publikace MIKŠÍK, O. (2003), s. 93.

Faktory motivace dělíme na biologický (zdravotní) stav, sociální okolí, sociální „sítě“, ve kterých se jedinec nachází. Za faktor motivace můžeme též považovat skutečnost, jak určitý konkrétní objekt vnímá jedinec, či jak tento jedinec vnímá sebe sama nebo své okolí.

2.3.3 Motivace a stimulace

Aby docházelo k projevům motivace do iniciovaného chování, je nezbytná souběžná existence vnitřních motivačních dispozic jedince, a zároveň podnětů, které tyto motivační dispozice spouští. Dále můžeme rozlišovat motivaci, jako vnitřní silou jedince a stimulaci, jež je podmíněna vnější pohnutkou. Můžeme je demonstrovat na příkladech: plat (v soukromé sféře nikoli plat, nýbrž mzda), trest, pochvala, známka, hodnocení a sebehodnocení, pocit dobře vykonané práce, třída či škola a klima v ní, možnost seberozvíjení se, uplatnění vlastních nápadů, přístup pedagoga či vedoucího, prestiž školy, pracovní či učební podmínky, blížící se konec vyučování apod.

2.3.4 Pracovní spokojenost

Pracovní spokojenost je postojem člověka k práci jako činnosti – výkonu zaměstnání, nebo v případě posluchačů kurzu ZOP k jejich studiu. Pracovní, resp. studijní morálku z tohoto pohledu tvoří souhrn norem a hodnot pracujícího či studujícího, které jsou základem pro fungování vztahů mezi ním a dalšími účastníky pracovního, resp. „studijního“ procesu. Za jejich nedodržení (porušení) má následovat sankce. Možná důležitější a modernější je též vyžadování reparace - řádné nápravy narušeného stavu (případně i provedení „odškodnění“). Důležitou roli zde hrají též zvykové normy a související zákonné i interní předpisy.

Vedoucí, ve škole je jím pedagog, musí podávat pravdivé a včasné informace (jde zde o proces efektivní komunikace), správně motivovat a řídit skupinu (třídu). Nedostatek informací může vést např. k poklesu výkonu, obavám o vlastní postavení v třídním kolektivu, či o špatnou známku.

Dodržování výše uvedených pravidel vede k pracovní spokojenosti. Celkový přístup ke studiu můžeme charakterizovat jako pozitivní, či negativní. Mají na něj vliv tři základní motivy:

- aktivní (podněcující studijní výkon),
- podporující (příjemná atmosféra ve školním kolektivu - ve třídě, škole),
- potlačující (odvádějící od studia).

2.3.5 Frustrace a deprivace

Dlouhodobější intenzivní působení výše zmíněného potlačujícího motivu může v některých případech vyústit až ve frustraci, kterou lze vnímat z následujících hledisek: zmaření zamýšleného, či dosaženého cíle může vést od nepříjemného citového vzrušení, k dennímu snění, nezájmu o okolí, dále pak k přizpůsobení se překážce, v konečné fázi však až k agresí. Deprivace je pak konečným zmařením cíle, je to „strádání v oblasti uspokojování potřeb“.²⁸

2.3.6 Motivace posluchačů kurzu ZOP

Individuální motivace každého z posluchačů kurzu ZOP k jeho studiu je závislá jednak na faktorech spojených přímo se studiem kurzu ZOP, jednak na jeho celkové motivaci pracovat u PČR. Jak jsem již uvedl dříve, v případě faktorů spojených a vyplývajících ze studia kurzu ZOP, je posluchač motivován pedagogem v rámci jeho výchovného působení a vyučování. Pedagog využívá existujících motivačních dispozic posluchačů kurzu ZOP, které aktualizuje, čímž navozuje určitý typ motivace k učební činnosti, a dále svým působením, interakcí s posluchači, organizací vyučování a důrazem na určité učivo utváří, popřípadě následně rozvíjí motivační sféru posluchačů.

Motivace posluchačů kurzu ZOP však může být zasažena mnoha dalšími aspekty, především přímo jejich motivací působit v řadách PČR. V současné době, kdy je do služebního poměru přijímán zvýšený počet uchazečů, dochází často již v průběhu absolvování kurzu ZOP k jejich naprosté demotivaci působit v řadách PČR. Tato skutečnost má především původ v nesplnění jejich očekávání. Rozčarování, které by se podle očekávání mohlo dostavit nejdříve v době po ukončení kurzu ZOP a plném zařazení do práce na základním útvaru, však nemusejí posluchači kurzu ZOP zažívat bezprostředně sami. Mnohdy stačí, aby se již v průběhu kurzu dozvěděli, jak vypadá realita (včetně platových podmínek) od

²⁸ KOHOUTEK, R. (2000), s. 125.

kolegů z „výkonu“ a sami pak předčasně služební poměr a tím i kurz ZOP (bez motivace k dokončení studia) opouštějí.

3 SOCIÁLNÍ SMĚNA

„Sociální směna znamená spolupráci s očekáváním prospěchu zúčastněných.“²⁹

„Sociální směnu lze obecně zařadit do oblasti interpersonálních vztahů, úžeji pak do teorií o interpersonální přitažlivosti. Podle této teorie fungují vztahy mezi lidmi na stejném principu jako trh. Primární je tedy maximalizace zisku (to, co ze vztahu získáváme) a minimalizovat ztrátu (to, co do vztahu investujeme). Každý člověk má jinak nastaveno (vlivem předchozích zkušeností, socializace apod.) očekávání toho, kolik je ochoten do vztahu investovat a kolik od něj chce přijímat. To, jak se lidé ve vztahu cítí, závisí na třech hlavních aspektech:

- 1) na tom, jak vnímají zisky, které ze vztahu mají,
- 2) jak vnímají ztráty,

jaký vztah si oni sami podle sebe zaslouží a zdali neexistuje možnost mít lepší (co se zisků a ztrát týče výhodnější) vztah s někým jiným.“³⁰

„Sociální směnou rozumíme spolupráci, jejímž cílem je přinést užitek zúčastněným.“³¹

Sociální směnu lze zkoumat z teoretického pohledu. Zde se sleduje, jak je lidské chování regulováno odměnami a výdaji, které jedinec a jeho partner získává, případně důvodně očekává, že směnou získá. V obecné rovině můžeme říci, že jde o jednu z nejstarších teorií lidského chování, přičemž sociální směnu stále všichni každodenně užíváme. Teorie sociální směny má své kořeny v kulturní antropologii a neoklasické ekonomii, dnes se jí zabývá především sociální psychologie a sociologie.

Pokud sociální směna funguje správně (spravedlivě), vede ke spolupráci k vzájemnému prospěchu. Výsledkem sociální směny může být maximální zisk jedince, maximální zisk obou zúčastněných, ale též tendence k co nejmenšímu konečnému rozdílu mezi oběma zisky, či dokonce maximální zisk druhého (altruismus). Právě díky šíři spektra zaměření zisků, od cílů ryze egoistických, až po čistě altruistické uspokojení, čelí teorie sociální směny úspěšně osočování, že je založena pouze na filozofii utilitarizmu (za cíl a měřítko lidského jednání je pokládáno hledání blaha, prospěchu, užitku a naopak omezování utrpe-

²⁹ ENACHESCU-HRONCOVÁ, I. (2005b), s. 1.

³⁰ VACULÍK, M. et al. (2006) s. 20.

ní a bolesti), individualizmu (každý jedinec má právo prosazovat své individuální zájmy a cíle a starat se přitom především sám o sebe), egocentrizmu (jedinec se soustředí jen a pouze na sebe a své problémy) a hédonizmu (pojetí slasti jako nejvyšší hodnoty dobra).

Sociální směnu považuji za fenomén, jehož subjekty jsou lidé (její prvky však lze nepochybně vyzorovat i ve zvířecí říši – například jsou ve volné přírodě prováděna sledování, ze kterých vyplývá, že šimpanzí samice dlouhodobě účelově směňují sex za maso³²), kteří vzájemně směňují určité objekty. Tyto objekty jsou často chápány jako nějaká reálná hodnota – např. zboží, služby, status, láska, informace a peníze. V rámci lidského chování tak vlastně dochází k neustále probíhající spontánní směně *quid pro quo* – něco za něco.

Za obsah sociální směny bych označil na jejím základě vznikající a navzájem propojená práva a jim odpovídající povinnosti. Tato práva a povinnosti svědčí všem účastníkům sociální směny a směňují k naplňování jejich očekávání. Směňování hodnot se řídí určitými pravidly, kdy se rozhodování jednotlivých účastníků odvíjí od neustálého hledání a nastolování rovnováhy mezi jejich příjmy (získávanými odměnami) a výdaji (tím, co sami jako objekt do procesu směňování vkládají, investují). Lidské chování zde poměrujeme podle zisku, který tvoří získávané odměny, případně též „odměny negativní“ - tresty. Dalšími z faktorů, které mohou mít na sociální směnu vliv, jsou čas a energie (intenzita), které jsou lidé ochotni do konkrétního vztahu, sociální směny, investovat.

Na samotné objekty sociální směny pak dále můžeme nahlížet ještě i poněkud modernějším způsobem, kdy jejich okruh rozšíříme o tzv. fiktivní odměny (v myšlenkách, fantazii). Z objektivně reálné sociální směny se tak stává sociální směna myšlená. Myšlená sociální směna má význačný vliv na chování jedince, na jeho skutečné vztahy s lidmi a na jeho duševní rovnováhu vůbec.

V rámci sociální směny nemusí, a často ani nejde, o nějaké „nákladné“ investice. Sociální směna může zůstat například i jen v neverbální, či verbální rovině. Obvykle totiž pro její naplnění stačí krátké setkání, například letný pokyn rukou (tzv. nonverbální sociální mikrosměna), či krátký rozhovor, který dokáže zlepšit náladu a navodit příjemný pocit.

³¹ ENACHESCU-HRONCOVÁ, I. (2005), s. 7.

³² K tomu blíže OTČENÁŠKOVÁ, M. (2009).

Důležitou roli zde hraje též zkušenost, každý jedinec své chování pochopitelně usměrňuje podle intenzity a velikosti zisků, které důvodně očekává na základě vlastní zkušenosti ohledně efektivity investic vynaložených v rámci sociální směny v dřívějšku. Důležité je správně odhadovat (oceňovat) směňované hodnoty a předvídat chování druhé strany. Minimální výsledek, na který je každý „zdravý“ jedinec přitom ochoten přistoupit, je rovnost odměn a výdajů.

Mohou také ale existovat „podvodníci“, kteří na oko nějaké hodnoty nabízejí, ale v konečném důsledku se snaží směňovat „něco za nic“. Pokud existuje výrazná nerovnováha mezi velkými investicemi a jim neodpovídajícími zisky, může dojít v rámci existujícího vztahu podle velikosti ztráty a doby trvání takového nepříznivého stavu k frustraci až deprivaci jedince³³. Toto se může navenek projevovat například zlostí (včetně projevů násilné povahy), či nezájmem až zhroucením, ukončením vztahu. Z důvodu nespravedlnosti probíhající směny může docházet k oboustranným konfliktům. Záleží přitom pochopitelně na společnosti, jak sama chápe a oceňuje různé činnosti. Určitě je každému dobře známo socialistické upřednostňování práce dělníků a rolníků před výkony převážné většiny pracovníků v intelektuálních profesích - umělců, vědců a pedagogů. Vznikající pocit křivdy je jednou z hlavních překážek životní spokojenosti a lidského štěstí.

Na tomto místě je ještě třeba zmínit chování, kdy jsou lidé schopni přinášet ty největší (nejvyšší) oběti, avšak absentuje u nich přitom zároveň existence očekávání nějakého vlastního přímého zisku. Vysvětlujeme to tím, že v konečném důsledku nemusí jít z pohledu sociální směny pouze o jedincův zisk přímý, může mu například plně postačovat dobrý pocit z toho, že přispěl k zisku svého partnera, jemu blízké skupiny, či celé společnosti. V oblasti manželského psychologického či právního poradenství je například možno běžně pozorovat, že manželé žijící v harmonickém manželství se nezabývají podrobným dennodenním zkoumáním vzájemných odměn a výdajů, naopak manželé žijící v nefunkčním manželství (především manželé nacházející se bezprostředně před zrušením manželství soudně – rozvodem) jsou schopni tyto vzájemné odměny a výdaje realizovat ryze egoisticky.

Motorem lidského chování a jednání ve společnosti může tedy být podle pohledu sociální směny tvorba, resp. zvyšování zisku (nikoli pouze vlastního), modifikovaná lidským

³³ K tomu blíže subkapitola 2.3.5 této práce.

štěstím, jehož původ nepochází z „hmatatelných“ odměn, avšak pramení z vlastního uspokojení dělat druhé, bez nároku na vlastní odměnu (kterou případně tvoří „pouhá“ vděčnost druhých), úspěšnými a šťastnými. Podle obecné teorie sociální směny se jedinci ve vzájemných vztazích snaží maximalizovat společné odměny a minimalizovat výdaje. Každý jedinec je součástí skupinového systému, a motivace jeho chování, kdy jde o jeho odměny a výdaje, jsou ovlivněny chováním druhých.³⁴

3.1 Posluchač kurzu ZOP v kontextu sociální směny

Práci u PČR³⁵ je velmi vhodné chápat jako celoživotní povolání se všemi nadzákonnými (převážně ústavními), zákonnými, podzákonnými i morálními pravidly. V rámci povolání policista se snoubí silná položka idealistická (dodržování spravedlnosti) s tím, že by každý policista měl zároveň směřovat k ideálu kultury osobnosti. Zde může sociální směna jistě velmi dobře přispět, neboť jde o mechanismus individuální, skupinový až nadnárodní (snaha o vyrovnanost a spravedlnost). Pro účely této práce je vhodné sledovat sociální směnu jednotlivce, či malé skupiny.

Výkon práce policisty je (především u policistů sloužících ve dvanáctihodinových směnách při nepravidelné pracovní době) velmi časově i fyzicky náročný. Pro mladé policisty trávící víkendy, svátky a dlouhé noci v nebezpečné práci, bez manželek a svých malých dětí, je velmi silným motivem, proč u tohoto povolání setrvat, kromě finanční náhrady též samotné uspokojení ze služby společnosti - spokojených spoluobčanů. Řečí teorie sociální směny u těchto policistů dochází k altruistickému cíli – maximálnímu zisku pro spoluobčany. Důsledkem takového „sebeobětování“ pak může, a velmi často i bývá, rozpad těchto manželství, rozchody s partnery a podobně.

Úkolem policisty je především chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti, uplatňovat a prosazovat zákonnost, chránit (legálním způsobem nabytá) práva a svobody osob, působit preventivně proti trestné i jiné³⁶ protiprávní činnosti a usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

³⁴ K tomu blíže ENACHESCU-HRONCOVÁ, I. (2005), s. 71.

³⁵ Srovnej s informacemi PČR uveřejněnými ke kariéře v policii na <<http://www.policie.cz/clanek/moznosti-uplatneni-v-policii-ceske-republiky.aspx>>.

³⁶ Jde o jednání spočívající v páchání správních deliktů, tedy přestupků a tzv. jiných správních deliktů.

Policistou by se v demokratické společnosti měl stát pouze takový občan, který chce ve svém životě zastávat a ctít zákon a přistupovat individuálně a spravedlivě ke každému z občanů. Policista musí mít též zájem prohlubovat svoje znalosti a odbornou kvalifikaci.³⁷ Každý policista má nárok na plat - služební příjem za výkon služby, který je stanoven s přihlédnutím k případné službě přesčas v rozsahu 150 hodin za rok. V praxi však velmi často, a to především u policistů zařazených v nejnižších platových třídách, dochází během kalendářního roku k vyčerpání všech těchto přesčasových hodin, zatímco policisté zařazení do vyšších platových tříd („vedení, kanceláře“ apod.) neodslouží za toto období byť jedinou přesčasovou hodinu (existují tak velké disproporce za shodných platových podmínek).

Služební příjem nově nastupujícího policisty³⁸ je tvořen z následujících složek: základní tarif a zvláštní příplatek (např. za činnosti spojené s ochranou zájmů státu, při nichž může dojít k ohrožení života nebo zdraví), dále má možnost dosáhnout odměny (např. za splnění mimořádného úkolu), případně též osobního příplatku (jeho přiznání je pochopitelně nenárokové, pokud je však přiznán, stává se nárokovatelnou složkou služebního příjmu). Každý nově nastupující policista se středním vzděláním s maturitou tak v praxi může počítat s pravidelným služebním příjmem dnes běžně převyšujícím 16 tisíc Kč (hrubý plat). Policista se středním vzděláním s maturitou je při prvním přijetí do služebního poměru ustanoven na služební místo v PČR, příp. u MV ČR, pro které je stanovena služební hodnost vrchní referent (hodnostní označení strážmistr). V rámci kariérního postupu může být policista s vysokoškolským vzděláním (obvykle postačuje bakalářský studijní program) ustanoven až na služební místo, pro které je stanovena služební hodnost vrchní komisař (nejčastější hodnostní označení je v tomto případě kapitán, výjimečně, pokud jde o vedoucí funkci, je hodnostní označení major), přičemž dobu trvání služebního poměru v tomto případě nahrazuje zmíněné dosažené vysokoškolské vzdělání.

Ze služebního poměru však pro každého policistu vyplývají také různá omezení. Vzhledem ke zvláštnímu charakteru policejní práce musí policista dodržovat služební kázeň a přispívat k dobré pověsti a obrazu policie na veřejnosti. Na policistu se vztahují i zvláštní omezení týkající se jeho základních práv a svobod.

³⁷ Prohlubovat svoji odbornost a udržovat svoji fyzickou zdatnost patří mezi základní povinnosti příslušníka bezpečnostního sboru (policisty) viz. § 45 odst. 1 písm. d) ZOSPBS.

³⁸ Vyjma případů tzv. bočního vstupu, kdy lze dosáhnout např. též na příplatek za vedení.

Policista například nesmí být členem politické strany nebo hnutí, nesmí dokonce ani vykonávat činnost v jejich prospěch. Především z důvodu zachování nestrannosti nesmí být členem řídicích nebo kontrolních orgánů subjektů, které provozují podnikatelskou činnost, ani vykonávat jinou výdělečnou činnost, než službu podle ZOSPPBS, s výjimkou činností uvedených v interním předpise (jde např. o činnost tlumočnicka)³⁹.

Pro úplnost dodávám, že posluchač, resp. absolvent kurzu ZOP, má v rámci policejního školství též možnost pokračovat a rozvíjet své znalosti a dovednosti (na základě úspěšně vykonaného přijímacího řízení) v rámci vysokoškolského studia na Policejní akademii České republiky v Praze v oboru bezpečnostně právní studia. Tamní vysokoškolské studijní programy je možno absolvovat ve studiu prezenčním (denním) a ve studiu kombinovaném (při zaměstnání, tedy včetně služebního poměru). Další možností je využití nabídky obdobného studia v rámci vyššího odborného vzdělávání na vyšších policejních školách (Praha, Brno, Holešov, Jihlava, Pardubice).

VPŠ a SPŠ MV v Holešově je součástí systému policejního školství, je zřízena k plnění úkolů MV ČR pro potřeby vnitřního pořádku a bezpečnosti. Rekapituluji, že sledované výchovně vzdělávací působení této policejní školy je realizováno v šestiměsíčním odborném kurzu. Absolventi tohoto kurzu mají možnost uplatnění ve všech základních složkách PČR, případně mají dále též možnost studia na vysokých školách.

VPŠ a SPŠ MV V Holešově jsou rozvíjeny nové přístupy, které jsou charakterizovány těmito hlavními principy:⁴⁰

- policejní práce musí být službou občanovi,
- každý policista musí být vysoce profesionální, kvalifikovaný, disponující vysokým etickým standardem, který od něj společnost očekává a přímo vyžaduje („nové image policisty“),
- výchova, vzdělávání a výcvik policisty musí být založeny na kompetenčním přístupu,
- ve výchově, vzdělávání a výcviku policistů je zdůrazňována osobní odpovědnost každého policisty za vlastní celoživotní sebevzdělávání a sebevýchovu.

³⁹ Blíže viz. § 46 až 48 ZOSPPBS.

⁴⁰ Srovnej JURÁŠKOVÁ, E. (2005), s. 41.

Na základě výše uvedeného lze jednoznačně dovodit, že posluchač kurzu ZOP je subjektem sociální směny. Jeho postavení vyplývá jak z povolání policista, které si zvolil, když využil příležitosti a vstoupil do služebního poměru k České republice, tak především ze samotného postavení posluchače kurzu ZOP. Naplňování či nenaplňování jeho očekávání má nepochybně vliv na jeho studijní morálku stejně, jako mnoho dalších vlivů, které jsem rozvedl v předešlých řádcích.

Studijní morálka, jak jsem ji definoval již dříve, charakterizuje stupeň vynakládaného úsilí posluchače kurzu ZOP a projevuje se v jeho postoji ke studiu a ve způsobu jeho práce (studia). Jde zde o neustálý proces vykonávání studijních povinností, který lze dobře sledovat za využití pohledu sociální směny, tedy z pohledu motivace chování posluchače kurzu ZOP. Každý z posluchačů kurzu ZOP je nedílnou součástí skupinového systému osob, v němž se nachází. Na jeho jednání, včetně jeho studijní morálky, mají vliv veškeré jeho jednotlivé výdaje a jim (ne)odpovídající získávané odměny (včetně cílů altruistických).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1 Cíl výzkumu

Jako cíl praktické části jsem si stanovil zabývat se studijní morálkou posluchačů kurzu ZOP VPŠ a SPŠ MV v Holešově. Mám v úmyslu zjistit, jak zodpovědně přistupují posluchači ke svému studiu, jak jsou při výuce aktivní, v jakém rozsahu se účastní (povinné) výuky, jak velké je jejich studijní nasazení, kolik času věnují denně domácí přípravě, ze kterých materiálů se nejčastěji připravují na zkoušení, jakou okolnost považují za největší překážku ve vykonávání jejich studijních povinností, zda je pro ně studium náročné, co jim brání v identifikaci se studovaným oborem (zaměření studia je bezpečnostně-právní činnost) a jak sami vidí svůj vztah ke studiu v policejní škole. Abych se mohl lépe zorientovat v osobnostech studentů, budu se zajímat též o jejich hodnotovou orientaci.

4.2 Metoda výzkumu

Cestu, jak získat potřebná data, jsem zvolil formou anonymního dotazníku viz. Příloha P I. Otázky dotazníku jsem volil s nabídkou stupňujících se odpovědí a dále jsem použil polouzavřené otázky s možností více odpovědí, včetně prostoru pro bezprostřední uplatnění vlastního názoru posluchače. Prostor pro uplatnění vlastního názoru jsem ponechal u otázek, u kterých jsem předpokládal výskyt některé méně frekventované možnosti odpovědi. Tento způsob jsem zvolil z důvodu co největší objektivity získaných informací.

4.3 Popis respondentů

Dotazník vyplnilo celkem 77 posluchačů kurzu ZOP služby pořádkové, dopravní a železniční policie, realizovaném ve VPŠ a SPŠ MV v Holešově. Konkrétně šlo o posluchače tří tříd šestiměsíčního kurzu ZOP, určeného pro policisty s plánovaným zařazením na služebních místech ve 3. a 4. tarifní třídě dle Přílohy 1 k ZOSPPBS (Charakteristiky tarifních tříd příslušníků bezpečnostních sborů). Složení posluchačů bylo následující: počet žen 16, to je 21% z celkového počtu a počet mužů 61, to je 79% z celkového počtu.

Určitou „daní“ za anonymitu a tím co nejmenší odchýlení obdržených informací od reálu je absence zjištění stáří jednotlivých posluchačů. Pro lepší obrázek proto na tomto místě odhaduji, že průměrný věk posluchačů sledovaného typu kurzu ZOP se v dnešní do-

bě pohybuje kolem 23-24 let. Mám za to, že do budoucna dojde reálně (v horizontu 2-3 let) ještě k jeho poklesu, a to v některých třídách až na 20-21 let.

4.4 Průběh výzkumu

Výzkum byl proveden v měsíci červnu roku 2008 ve třech třídách kurzu ZOP VPŠ a SPŠ MV v Holešově, a to tak, že dotazníky byly prostřednictvím zástupce ředitele školy předány jednotlivým pedagogům (třídním učitelům), kteří zajistili jejich vyplnění ve svých třídách. Dotazníky v těchto třídách vyplnili všichni žáci.

5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

Data získaná prostřednictvím dotazníků jsem zpracoval do tabulek a jejich vyhodnocení provedl z důvodu lepší přehlednosti v podobě grafů viz. Příloha P II. Z důvodu lepší přehlednosti jsem též zpracoval absolutní četnost odpovědí, tedy jejich sumu, kterou jsem dále přepočtl na procenta. V jednotlivých tabulkách jsem také zaznamenal, jak na otázky odpovídaly ženy, a jak muži.

5.1 Formulace výzkumných otázek a rozbor dotazníkových odpovědí

Pro účely praktické části této práce jsem na základě nabytých teoretických znalostí i vlastních poznatků získaných ve VPŠ a SPŠ MV v Holešově formuloval výzkumné otázky:

- I. **Studijní aktivita a úsilí posluchače kurzu ZOP jsou významným způsobem ovlivněny jeho studijní morálkou.**
- II. **Studijní morálka posluchače kurzu ZOP je závislá na jeho vnitřní identifikaci s obsahem a zaměřením studia (bezpečnostně-právní činnost).**

Tab. 1. Otázka č. 1 - systém (žebříček) hodnot

životní hodnota	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
Rodina	16	58	74
Byt	4	5	9
Víra	2	5	7
Umění	0	0	0
Zdraví	15	54	69
profesní seberealizace	9	23	32
Sport	6	17	23
Peníze	6	21	27
Studium	2	2	4
Příroda	2	5	7
děti	6	29	35
Úspěch	3	12	15
Vzdělání	4	9	13
společenské postavení	3	2	5
Přátelé	9	35	44
zájmová činnost	1	1	2
životní úroveň	6	19	25
služba lidem	3	8	11
Partner	7	25	32
znalosti a nové informace	4	6	10
Majetek	2	1	3

Tuto otázku jsem zařadil hned zpočátku, jejím účelem je zorientovat se v životních hodnotách posluchačů, jako nově nastupujících policistů. 17% odpovědí upřednostňuje rodinu, 15% zdraví, 10% přátele, 8% děti, 7% partnera a též profesní seberealizaci, 6% peníze a též životní úroveň, 5% sport, 3% úspěch a též vzdělání, 2% byt a též víru, přírodu, službu lidem, znalosti a nové informace, 1% studium, společenské postavení a majetek. Umění jako životní hodnotu nevnímá žádný z posluchačů. Zarážející je zjištění, že sport, u kterého bych v policejní škole předpokládal vysokou prioritu, dostal pouze 5% odpovědí. Zcela zarážející pak je, že vzdělání je zastoupeno zanedbatelnými 3% odpovědí, resp. znalosti a nové informace pouhými 2% odpovědí. Za naprosto zdrcující považuji pouhá 2% odpovědí, které dali nově nastupující policisté v rámci této otázky službě lidem.

Tab. 2. Otázka č. 2 - odpovědnost přístupu ke studiu

Studuji	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
vysoce zodpovědně	2	3	5
Zodpovědně	4	25	29
střídavě zodpovědně	10	32	42
nepříliš zodpovědně	0	1	1
studium mne nebaví, věnuji se mu okrajově	0	0	0

Vysoce zodpovědně studuje podle svého vyjádření 6% posluchačů, zodpovědně 38% posluchačů, střídavě zodpovědně 43% posluchačů, nepříliš zodpovědně pak pouhé 1%. Žádný z posluchačů nevybral možnost „studium mne nebaví, věnuji se mu okrajově“.

Tab. 3. Otázka č. 3 - studijní aktivita

z pohledu studijní aktivity jsem	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
vysoce aktivní	0	0	0
aktivnější než většina studentů	4	10	14
aktivní stejně jako většina ostatních	10	45	55
méně aktivní než většina ostatních	2	6	8
Neaktivní	0	0	0

18% posluchačů se považuje za aktivnější, než ostatní, 71% posluchačů za stejně aktivní, jako ostatní a 10% za méně aktivní, než ostatní. Žádný z posluchačů se neoznačil za vysoce aktivního a nikdo též za zcela neaktivního.

Tab. 4. Otázka č. 4 - účast ve školní výuce

účast ve výuce	suma odpovědí		
	ženy	muži	Celkem
účastním se vždy celé výuky	15	52	67
účastním se pouze povinné výuky	1	5	6
mám problémy s docházkou (vyhýbám se některému předmětu)	0	1	1
zúčastňuji se dobrovolných aktivit (nepovinné předměty, kroužky)	1	7	8
jiné (např. jsem nucen(a) účastnit se doučování)	1	0	1

Plných 81% odpovědí poukazuje na účast v celé výuce. 7% odpovědí pak poukazuje na účast pouze na povinné výuce. 10% odpovědí poukazuje na účast v dobrovolných aktivitách, pouze 1% naznačuje problémy s docházkou (vyhýbání se některému z předmětů) a též pouhé 1% poukazuje na nutnost účasti při doučování.

Tab. 5. Otázka č. 5 - studijní nasazení (úsilí)

Studuji	suma odpovědí		
	ženy	muži	Celkem
s vysokým nasazením, chci dosáhnout co nejlepších výsledků	4	17	21
s takovým nasazením, aby to stačilo na splnění základních požadavků a k úspěšnému absolvování školy	12	41	53
s velkými rezervami, výsledky ponechávám náhodě, zatím to vždy „nějak“ dopadlo	0	3	3

27% posluchačů uvádí, že studuje s vysokým studijním nasazením, 69% uvádí, že vyvíjejí pouze takové nasazení, aby to stačilo ke splnění základních požadavků a k úspěšnému absolvování školy, pouhá 4% přiznala, že studují s velkými rezervami.

Tab. 6. Otázka č. 6 - domácí příprava

denní domácí příprava	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
3 a více hodin	2	5	7
2–3 hodiny	3	18	21
1–2 hodiny	7	25	32
méně než 1 hodinu	4	13	17

9% posluchačů uvádí, že domácí přípravě věnuje dokonce tři a více hodin denně, přičemž pouze ve dvou případech ze sedmi se jedná o ženy, 27% uvádí dvě až tři hodiny denně, plných 42% jednu až dvě hodiny denně, pouze 22% pak méně než jednu hodinu.

Tab. 7. Otázka č. 7 - studijní průměr

průměr známek	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
1,0–1,5	4	4	8
1,6–2,0	7	28	35
2,1–2,5	5	26	31
2,6 a horší	0	3	3

10% posluchačů uvádí, že se průměr jejich známek pohybuje v rozmezí 1 až 1,5, 45% uvádí studijní průměr 1,6 až 2,0, 40% 2,1 až 2,5 a pouze 4% mají dosahovaný průměr známek horší než 2,6.

Na základě vyhodnocení výše uvedených dotazníkových otázek jsem dovodil, že moje první stanovená výzkumná otázka je pravdivá.

Tab. 8. Otázka č. 8 - dobrovolné hlášení na zkoušení

dobrovolně se hlásím k ústnímu zkoušení	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
zcela souhlasím	1	6	7
spíše souhlasím	5	15	20
spíše nesouhlasím	8	30	38
Nesouhlasím	2	10	12

S výrokem „Sám(a) se hlásím dobrovolně na ústní zkoušení.“ zcela souhlasí 9% posluchačů, spíše souhlasí 26% posluchačů, spíše nesouhlasí 49% posluchačů a nesouhlasí 16% posluchačů.

Tab. 9. Otázka č. 9 - příprava na zkoušení

na zkoušení se připravuji	suma odpovědí		
	ženy	muži	Celkem
pouze ze sešitu	3	11	14
ze sešitu a povinné literatury – učebnice	9	36	45
ze sešitu, učebnice a doporučené literatury	3	14	17
sám(a) se ptám navíc učitele (mimo povinnou výuku) na další podrobnosti, zajímavosti, prohlubuji si učivo sám(a)	1	2	3
jinak – specifikuj	0	0	0

18% odpovědí poukazuje na přípravu na zkoušení pouze ze sešitu, 57% odpovědí poukazuje na přípravu ze sešitu a učebnice, 22% odpovědí přidává navíc doporučenou literaturu, 4% odpovědí poukazuje na vlastní prohlubování učiva z dalších zdrojů.

Tab. 10. Otázka č. 10 - největší překážka ve studiu

překážka ve studiu	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
nepocit'uji žádné závažné překážky	3	8	11
špatné sociální podmínky-např. nemůžu si pořídit všechny potřebné pomůcky	2	4	6
osobní či rodinné problémy	1	3	4
Zdraví	0	4	4
nedostatek (nedostupnost) potřebné studijní literatury, pomůcek	9	31	40
nedostatek sebedisciplíny	1	6	7
neumím si sám(a) zorganizovat studijní činnost	0	0	0
nemám klidné místo pro samostudium	4	14	18
jsem přetížen(a) studijními povinnostmi	1	14	15
přetěžuji se mimostudijními zájmy, mám mimostudijní povinnosti	1	5	6
jiné – specifikuj	0	1	1

Podle 10% odpovědí nepocit'ují posluchači žádné překážky. Naopak za největší překážku posluchači označují v 36% odpovědí nedostatek (nedostupnost) potřebné studijní literatury, pomůcek, 16% tvoří nedostatek klidného místa pro studium, 13% odpovědí poukazuje na přetěžování studijními povinnostmi, 6% odpovědí poukazuje na nedostatek sebedisciplíny, 5% shodně zastupuje vlastní přetěžování mimostudijními zájmy, povinnostmi a též špatné sociální podmínky, ze 4% odpovědí vyplývá existence překážek z důvodů zdravotních a též osobních či rodinných problémů, 1% (jeden posluchač) zvolil možnost „jiné“, přičemž specifikoval, že „učitel neřekne, co po nás chce“, a dále vyjádřil obavu z vlastního „vyhoření“ a neschopnosti se zlepšit. Z faktu, že nikdo z posluchačů nevybral možnost týkající se problémů s organizováním vlastní studijní činnosti fakticky vyplývá, že tato organizace je v jejich schopnostech a možnostech.

Tab. 11. Otázka č. 11 - postoj rodičů ke studiu policejní školy

postoj rodičů k mému studiu mne velmi ovlivňuje	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
zcela souhlasím	3	13	16
spíše souhlasím	8	13	21
spíše nesouhlasím	3	17	20
Nesouhlasím	2	18	20

Z odpovědí na tuto otázku lze dovodit, že postoj rodičů ke studiu zcela ovlivňuje 21% posluchačů, spíše ovlivňuje 27% posluchačů, spíše neovlivňuje 26% posluchačů a neovlivňuje též 26% posluchačů. Celkem vysoké procento posluchačů, kteří se cítí být rodiči ovlivňováni, vyplývá pravděpodobně z jejich relativně nízkého věkového průměru (cca 23-24 let).

Tab. 12. Otázka č. 12 - náročnost školy

studovaná škola je	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
vysoce náročná	2	4	6
spíše náročná	8	38	46
spíše nenáročná	6	18	24
Snadná	0	1	1

8% posluchačů považuje studovanou školu z hlediska náročnosti na ně kladených za vysoce náročnou, dalších 60% za spíše náročnou, a pouze 31% za spíše nenáročnou a pouze 1% (1 jediný posluchač) za snadnou. Většina posluchačů (68%) tak považuje kurz ZOP za náročné studium.

Tab. 13. Otázka č. 13 - zábrany v identifikaci se studovanou policejní školou

zábrany ve studiu	suma odpovědí		
	ženy	muži	celkem
obsah učiva je odlišný od mých původních představ	2	13	15
příliš vysoké studijní požadavky	0	19	19
příliš nízké studijní požadavky	1	1	2
moje motivace a vztah k oboru během studia klesá	3	11	14
ve škole panuje nedobré klima	1	9	10
domnívám se, že zde nejsou kvalitní vyučující	1	6	7
nevyhovuje mi atmosféra a vztahy ve třídě	1	3	4
myslím, že mám nadání a sklon spíše k odlišnému typu studia	2	0	2
ve škole nemáme odpovídající vybavení	5	9	14
studium policejního oboru je společensky nelukrativní, málo prestižní	4	3	7
chci se stát policistou, ale mám obavu, zda absolvuji úspěšně ZOP	1	1	2
nevyhovuje mi bydlení na internátě	3	17	20
jiné – specifikuj	1	6	7

Jako největší problém identifikace se studovanou školou - oborem uvádějí posluchači celkem překvapivě internátní způsob ubytování – 16% odpovědí. Hned na dalším místě pak příliš vysoké studijní požadavky – 15% odpovědí, z 12% odpovědí vyplývá roz-

čarování z nevyhovujícího obsahu učiva, 11% odpovědí poukazuje na klesající motivaci v průběhu studia a též 11% odpovědí uvádí jako problém absenci odpovídajícího školního vybavení, 8% odpovědí označuje za problém nedobré klima panující ve škole, podle 6% odpovědí působí ve škole nepříliš kvalitní vyučující, 6% odpovědí dále považuje studium policejního oboru za málo společensky prestižní a nelukrativní, 3% odpovědí považuje za nedobré vztahy ve třídě, 2% odpovědí poukazuje na příliš nízké studijní požadavky, naopak, též podle 2% odpovědí, mají posluchači obavu, zda se jim podaří kurz ZOP absolvovat úspěšně. Podle 2% vyjádřených odpovědí se posluchači též domnívají, že mají vztah spíše ke studiu nepolicejního oboru. 6% odpovědí označilo možnost „jiné-specifikuj“. Tři z posluchačů na tomto místě uvedli, že nepocitují žádný problém (odpovědi „nic, jsem v poho“, „nemám problém“, „nic mi nebrání“). Další čtyři posluchači však uvedli: „mé představy se naplnily, očekával jsem kvalitnější výkony vyučujících, dále nemáme odpovídající skripta a studijní materiály“, „přiznávám, že občas očekávám kvalitnější výkon ze strany vyučujícího – ne všech“, „brání mi obava ze zkoušek, též chybí studijní materiály – nedostatečný počet v knihovně“ a „nutnost věnovat se rodině“. Jeden z posluchačů možnost „jiné-specifikuj“ sice neoznačil, nicméně zde dopsal: „nedostatek sexu“.

Tab. 14. Otázka č. 14 - osobní vztah ke studiu policejní školy

vztah ke studovanému oboru	suma odpovědí		
	ženy	muži	Celkem
chtěl(a) jsem a stále chci studovat právě tento obor	7	29	36
jsem spíše spokojen(a), že tento obor studuji	6	27	33
je mi víceméně jedno, že studuji zrovna policejní školu	2	3	5
jsem se studiem policejní školy jako oboru spíše nespokojen(a)	0	2	2
chci studovat jiný obor – pokud chceš, uveď jaký	1	0	1

Z odpovědí, kdy 47% posluchačů chtělo a stále chce studovat policejní školu a 43% posluchačů je spíše spokojeno se studovaným oborem, lze usoudit, že osobní vztah ke studiu policejní školy je mezi posluchači vysoký. Pouze 6% posluchačů je víceméně jedno, jakou školu právě studují a pouhá 3% (2 posluchači) vyjádřili se studiem policejní školy spíše nespokojenost. Pouze 1% posluchačů (1 posluchačka) přímo uvedla, že má zájem studovat zcela jiný obor – tělesnou výchovu. Doplnila, že zároveň studuje Fakultu tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci.

V rámci možnosti uplatnit připomínky či postřehy, dané posluchačům na poslední straně dotazníku, tito uvedli: „Ve studiu by se mělo vše převádět do praxe.“, „Mám obavu ze situace na kmenovém oddělení – chybí hodně zkušených lidí.“, „Je ironií, že o ústrojové kázni nás poučuje osoba, která na ni sama moc nedbá.“, „Jsme tady zbytečně, za tak krátkou dobu (6 měsíců) nás nic nenaučí.“, „Bohužel jsem zjistil, že podle mého osobního názoru se zde na škole klade důraz na věci, které nemají pro mne osobně velký význam, tento důraz by se podle mne mohl klást na úplně jiné věci.“, „Vedení by si mělo uvědomit, že zde nejedná s patnáctiletými dětmi a mělo by se podle toho taky začít chovat a přizpůsobit k tomu zdejší podmínky.“, „Studium je na docela slušné úrovni, jen pár vyučujících, kteří jsou ještě ze starého režimu, by si mělo uvědomit, že ta doba je pryč.“, „Nebylo by od věci zlepšit zázemí školy (např. ubytování, vybavení).“, „Posunul bych hranici ke studiu na 21 let.“, „Jako policista chci lidem pomáhat a je to zajímavá práce, služba společnosti.“ Jeden vtipálek ukončil dotazník poznámkou: „Jsem líný pracovat rukama.“. Mám za to, že výše uvedené výroky jsou samy o sobě dostatečně výmluvné a celkem nepotřebují komentář.

Vzhledem k tomu, že se jedná vesměs o jednotlivé kritiky, nepůsobící žádným masovým dojmem, lze na tomto místě dovodit, že posluchači nevnímají intenzivně žádný společný problém spojený se studiem, resp. školou. Za zmínku stojí vyjádřená obava z personální situace na kmenovém oddělení. Na posluchače zcela jistě nepůsobí dobře špatná personální situace na nejnižších policejních postech, které jsou jimi obsazovány. Vzhledem ke skutečnosti, kdy personální situace na některých útvarech není vůbec dobrá, neboť zkušení policisté odcházejí na vyšší pozice, či „do civilu“, je třeba vnímat též tento aspekt. Nově nastupující policista tak může být již v průběhu studia stresován výhledem, že ve službě se vedle něj nebude vyskytovat zkušenější kolega, který mu bude oporou tak, jako to bývalo vzhledem k této specifické práci dobrým zvykem. V rámci výzkumu se jednalo pouze o ojedinělý postřeh, do budoucna bych však s ohledem na aktuální vývoj očekával nárůst podobných obav, které mohou negativně ovlivňovat též sledovanou studijní morálku, případně dokonce posluchače již v průběhu studia kurzu ZOP úplně odradit od práce u PČR.

Odpověď na druhou výzkumnou otázku se zdá být poněkud obtížnější. S ohledem na výše uvedené vyhodnocení si dovoluji tvrdit, že posluchači kurzu ZOP mají relativně vysokou studijní morálku, přestože vzdělání, znalosti a nové informace jako životní hodnotu prakticky vůbec neuznávají! Jelikož však zároveň z výzkumu nevyplývá žádná vý-

razná, či čteněji zmiňovaná zábrana v identifikaci s obsahem a zaměřením studia, **mám za to, že i má druhá výzkumná otázka se jeví být na základě vyhodnocení jako pravdivá.**

5.2 Výsledky výzkumu a návrhy opatření

Motivace každého z posluchačů kurzu ZOP je především závislá na jeho celkové motivaci být dobrým policistou. Pokud učitelé dovedou využít existujících motivačních dispozic posluchačů a následně je též svým cílevědomým pedagogickým působením rozvíjet, dochází tím ke zlepšování kvality výuky.

Pro účely neustálého zefektivňování výuky týkající se kurzu ZOP je dále ze strany pedagogů potřebné vhodným způsobem podněcovat a působit na studijní morálku posluchačů tak, aby docházelo k permanentnímu zvyšování její úrovně. Neustálé zvyšování studijní morálky posluchačů kurzu ZOP by tedy mělo být v optimálním případě jak cílem posluchačů samotných, kteří si této skutečnosti budou zároveň sami plně vědomi, tak i cílem celé školy.

Jak jsem učinil závěr v teoretické části této práce, studijní morálka je mravní vlastností posluchače kurzu ZOP. A dovoluji si tvrdit, že mravní vlastnosti nelze měnit žádným radikálním způsobem, žádným direktivním působením na jedince „z vnějšku“. Mohlo by totiž dojít, a tuto hrozbu považuji za velmi reálnou, k dosažení naprostého opaku zamýšleného cíle, tedy ke „znehucení“ studia. Z tohoto důvodu považuji pedagogické působení směrem ke zvyšování studijní morálky posluchačů za nelehkou mravenčí práci, která klade i směrem k pedagogům zvýšené mravní nároky, na místě je často třeba velká dávka citlivosti a empatie, v individuálních případech též projev podpory, povzbuzení a zájmu o jednoho každého posluchače.

Na základě výsledků výzkumu bych v případech sledovaných kurzů ZOP navrhoval v prvé řadě přehodnotit podmínky internátního ubytování, provést k tomuto tématu ze strany školy samostatný průzkum a snažit se požadavkům posluchačů kurzu ZOP vyjít přiměřeně a podle možností školy vstříc. V rámci výuky samotné vidím za potřebné optimalizovat studijní požadavky (nároky) kladené na posluchače tak, aby je sami vnímali jako účelné a spravedlivé a necítili se jimi být přetěžováni.

Samostatným problémem je zajištění dostatečného množství odborné studijní literatury a učebních pomůcek, což je pochopitelně limitováno finančními možnostmi školy. I tato oblast by však měla být ze strany školy pro posluchače uspokojivým způsobem řešena.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažil postihnout problematiku studijní morálky posluchačů kurzu ZOP VPŠ a SPŠ MV v Holešově. V případě těchto posluchačů se jedná o relativně specifickou skupinu studentů, kteří již na základě výsledků psychologického vyšetření během procesu přijímacího řízení k PČR, které prakticky o několik měsíců předchází studiu kurzu ZOP, museli prokázat, že splňují požadovanou osobnostní zralost, tedy na ně kladené nároky osobnostní i výkonové.

Studijní morálku jsem definoval jako morální vlastnost posluchače takto „**Studijní morálka posluchače kurzu ZOP je jednou z jeho mravních vlastností, charakterizuje ji stupeň vynakládaného úsilí.**“ Dále jsem dovedl, že má původ v individuální osobnosti posluchače a projevuje se v jeho postoji (vztahu) ke studiu a ve způsobu jeho práce (studia). Rovněž jsem konstatoval, že zde jde o neustálý proces vykonávání studijních povinností, mezi něž patří účast ve výuce, zvládání zkoušek (včetně závěrečné před komisí) a samostatné studium (samostudium). V případě samostudia jde o samostatnou přípravu z učebních materiálů, včetně studia odborné literatury, za tímto účelem o návštěvy školní či dalších (odborných) knihoven, a dále též o samostatnou práci s elektronickými informačními systémy.

Dospěl jsem též k závěru, že je pro studium studijní morálky velmi vhodné využívat psychologických poznatků teorie sociální směny, jejíž pohled lze použít k chápání a vysvětlování chování posluchačů během jejich studia, ve vztahu ke studijní morálce například sledovat stupeň vynakládaného studijního úsilí posluchačů a postihovat jeho důvody.

Na základě výsledků provedeného výzkumu jsem navrhl provést v rámci studia kurzu ZOP realizovaného VPŠ a SPŠ MV v Holešově konkrétní kroky vedoucí ke zvyšování studijní morálky posluchačů. Tato opatření spočívají především v přehodnocení podmínek internátního ubytování, které posluchači, pro mne celkem překvapivě, označili za svou největší překážku ve studiu. Mým dalším návrhem ke zlepšení je optimalizace studijních požadavků (nároků) kladených na posluchače tak, aby je sami vnímali jako účelné a spravedlivé a necítili se jimi být přetěžováni. Konečně posledním důležitým námětem ke zlepšení studijní morálky posluchačů je důsledné zajišťování dostatku odborné studijní literatury a učebních pomůcek potřebných k jejich studiu ze strany školy.

Na základě vyhodnocení výsledků výzkumu jsem mimo jiné zjistil též velmi zarážející skutečnost spočívající v poznatku, že posluchači kurzu ZOP mají relativně vysokou studijní morálku, přestože vzdělání, znalosti a nové informace jako životní hodnotu prakticky vůbec neuznávají. Na tomto místě konstatuji, že existenci tohoto paradoxu nejsem schopen v rámci této práce dost dobře postihnout a vysvětlit, považoval bych za nutné zaměřit se na něj samostatným specificky zaměřeným výzkumem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

- [1] BUREŠ, Z. *Psychologie práce a její užití*. 2. vyd. Praha: Práce, 1973. 291 s.
- [2] ENACHESCU-HRONCOVÁ, I. *Teorie sociální směny a její užití v praxi (dizertační práce)*. Brno: MU v Brně. Fakulta sociálních studií, 2005. 145 s.
- [3] ENACHESCU-HRONCOVÁ, I. *Teorie sociální směny a její užití v poradenství (prezentace PowerPoint)*. Brno: MU v Brně. Fakulta sociálních studií, 2005b. 12 s.
- [4] GÁBOVÁ, A., NERUDOVOVÁ, E., PRAŽÁKOVÁ, P. *Studijní morálka studentů vysoké školy (ročníková práce)*. Brno: MU v Brně. Fakulta filozofická, 1996. 35 s.
- [5] HELMS, W. *Lépe motivovat – méně se rozčilovat*. Praha: Portál, 1996. 103 s. ISBN 80-7178-087-1
- [6] HRABAL, V. *Pedagogickopsychologická diagnostika žáka*. 1.vyd. Praha: SPN, 1989. 199 s. ISBN 80-04-22149-1
- [7] CHUDÝ, Š., KAŠPÁRKOVÁ, S. et al. *Didaktická propedeutika*. 1. vyd. Zlín: UTB ve Zlíně, 2004. 105 s. ISBN 80-7318-225-4
- [8] JURÁŠKOVÁ, E. *Motivace studentů ke studiu na střední policejní škole (diplomová práce)*. Brno: MU v Brně. Fakulta pedagogická, 2006. 80 s.
- [9] JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. 2. rozšířené vydání. Brno: Paido, 1995. 96 s. ISBN 80-85931-06-0
- [10] KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. 181 s. ISBN 80-7204-064-2
- [11] KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2000. 263 s. ISBN 80-7204-156-8
- [12] KUČERA, J. *Pracovitost, pracovní morálka a iniciativa*. Praha: SPN, 1972. 175 s.
- [13] KURIC, J. *Ontogenetická psychologie*. Brno: CERM, 2001. 180 s. ISBN 80-214-1844-3
- [14] LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 199 s. ISBN 80-7178-205-X

- [15] MIKŠÍK, O. *Psychologická charakteristika osobnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 257 s. ISBN 80-246-0240-7
- [16] NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7
- [17] NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1998. 590 s. ISBN 80-200-0689-3
- [18] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 322 s. ISBN 9788073674168
- [19] RUDOLF, O. *Studijní morálka a motivace studentů střední školy (závěrečná práce doplňujícího pedagogického studia)*. Brno: VUT v Brně. Fakulta stavební. Ústav společenských věd, 2004. 38 s.
- [20] RUDOLF, O. *Analýza a návrh inovace systému řízení vybrané neziskové organizace (diplomová práce)*. Brno: MU v Brně. Fakulta právnická, 2005. 64 s.
- [21] ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6
- [22] SHEIN, E. H. *Psychologie organizace*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1969. 161 s.
- [23] SVĚTLÍK, J. *Marketingové řízení školy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 300 s. ISBN 80-7357-176-5
- [24] ŠIMONÍK, O. *Úvod do školní didaktiky*. Brno: MSD, 2003. 91 s. ISBN 80-86633-04-7
- [25] VÁGNER, I. *Management z pohledu všeobecného a celostního*. 3. vyd. Brno: MU v Brně, 2004. 607 s. ISBN 80-210-3536-6
- [26] VPŠ a SPŠ MV V HOLEŠOVĚ. *Školní vzdělávací program*. Holešov: VPŠ a SPŠ MV v Holešově, 2008. 103 s.
- [27] Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.
- [28] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- [29] OTČENÁŠKOVÁ, M. *Samice šimpanzů vyměňují maso za sex*. 2009. [cit. 10.04.2009 16:00] Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/leonardo/priroda/_zprava/568595>.

- [30] PČR. *Možnosti uplatnění v Policii České republiky*. [cit. 16.02.2009 15:25] Dostupné na WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/moznosti-uplatneni-v-policii-ceske-republiky.aspx>>.
- [31] VACULÍK, M. et al. *Vybrané pojmy ze sociální psychologie: definice, vysvětlení, souvislosti*. Brno: MU v Brně. Fakulta sociálních studií, 2006. 26 s. [cit. 16.02.2009 15:30] Dostupné na WWW: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/fss/js06/psy108/Vybrane_pojmy_ze_socialni_psychologie.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MV	Ministerstvo vnitra
PČR	Policie České republiky
SPŠ	Střední policejní škola
VPŠ	Vyšší policejní škola
ZOP	Základní odborná příprava
ZOSPPBS	Zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Schematické znázornění Maslowovy hierarchie potřeb.....	28
---	----

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Otázka č. 1 - systém (žebříček) hodnot.....	42
Tab. 2. Otázka č. 2 - odpovědnost přístupu ke studiu.....	43
Tab. 3. Otázka č. 3 - studijní aktivita.....	43
Tab. 4. Otázka č. 4 - účast ve školní výuce.....	44
Tab. 5. Otázka č. 5 - studijní nasazení (úsilí).....	44
Tab. 6. Otázka č. 6 - domácí příprava.....	44
Tab. 7. Otázka č. 7 - studijní průměr.....	45
Tab. 8. Otázka č. 8 - dobrovolné hlášení na zkoušení.....	45
Tab. 9. Otázka č. 9 - příprava na zkoušení.....	45
Tab. 10. Otázka č. 10 - největší překážka ve studiu.....	46
Tab. 11. Otázka č. 11 - postoj rodičů ke studiu policejní školy.....	46
Tab. 12. Otázka č. 12 - náročnost školy.....	47
Tab. 13. Otázka č. 13 - zábrany v identifikaci se studovanou policejní školou.....	47
Tab. 14. Otázka č. 14 - osobní vztah ke studiu policejní školy.....	48

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

P II Grafické vyhodnocení dotazníku

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážená posluchačko, vážený posluchači,

dotazník, který držíš v rukou, byl vypracován v rámci závěrečné práce pedagogického studia nazvané Studijní morálka posluchačů kurzu Základní odborné přípravy VPŠ a SPŠ MV v Holešově.

Pokyny k vyplňování dotazníku:

- U každé položky si pozorně přečti zadání a instrukce k vyplnění.
- Odpovědi kroužkuj (u otázky č. 1 podtrhni) podle instrukcí.
- Je nezbytně nutné vyplnit všechny položky dotazníku. Prosím Tě proto, aby sis po skončení vyplňování prošel(a) celý dotazník znovu a ujistil(a) se, zda jsi na žádnou odpovědní položku nezapomněl(a).
- Pokud se spleteš, nesprávně zakroužkovanou odpověď přeškrtni a zakroužkuj tu správnou.
- Tvé odpovědi a názory k uvedeným položkám jsou **zcela anonymní**. Zajímá mne Tvé osobní stanovisko, které může být odlišné od stanovisek ostatních posluchačů, či pedagogů. Prosím Tě proto, abys odpovídal(a) pravdivě a abyste se s kolegy vzájemně nedomlouvali.

V případě nejasnosti se, prosím, neboj na mne obrátit.

Mgr. Ondřej RUDOLF

Fakulta humanitních studií UTB ve Zlíně

Pohlaví: **muž – žena**

1. Zamysli se nad následujícími pojmy, které označují věci, jež mohou mít v životě pro různé lidi různý význam. **Podtrhni alespoň 5 z nich**, které mají pro Tebe osobně význam největší:

rodina – byt – víra – umění – zdraví – profesní seberealizace (u policie) – sport – peníze – studium příroda – děti – úspěch – vzdělávání – společenské postavení – přátelé – zájmová činnost – pohodlí životní úroveň – služba lidem – přítel, přítelkyně - znalosti, nové informace - majetek

2. Nyní se zamysli nad tím, jak zodpovědně přistupuješ ke studiu. Pokus se o objektivní zhodnocení sebe sama (**vyber jednu odpověď**):

Myslím, že studuji:

- a) vysoce zodpovědně
- b) zodpovědně
- c) střídavě zodpovědně
- d) ne příliš zodpovědně
- e) studium mne nebaví, věnuji se mu co nejméně

3. Jak hodnotíš Ty sám(a) svoji studijní aktivitu (**vyber jednu odpověď**):

- a) jsem vysoce aktivní
- b) jsem aktivnější, než většina ostatních studentů
- c) jsem aktivní stejně jako většina ostatních
- d) jsem méně aktivní než většina ostatních
- e) nejsem vůbec aktivní

4. Objektivně zhodnot' svoji účast ve škole (**můžeš vybrat více odpovědí**):
- a) účastním se vždy celé výuky
 - b) účastním se pouze povinné výuky
 - c) mám problémy s docházkou (vyhýbám se některému předmětu)
 - d) zúčastňuji se dobrovolných aktivit (nepovinné předměty, školní kroužky)
 - e) jiné (např. jsem nucen(a) účastnit se doučování)
5. Zhodnot' stupeň svého studijního úsilí, nasazení se pro studium (**vyber jednu odpověď**):
- a) studuji s vysokým nasazením, chci dosáhnout co nejlepších výsledků
 - b) studuji s takovým nasazením, aby to stačilo ke splnění základních požadavků a k úspěšnému absolvování školy
 - c) studuji s velkými rezervami, výsledky ponechávám náhodě, zatím to vždycky „nějak dopadlo“
6. Zkus se zamyslet nad tím, kolik času věnuješ průměrně denně během školního roku své domácí přípravě (**vyber jednu odpověď**):
- a) 3 a více hodin
 - b) 2 –3 hodiny
 - c) 1 – 2 hodiny
 - d) méně než 1 hodinu
7. Jakého studijního průměru jsi dosáhl(a) za poslední pololetí - pokud pásmo nevíš přesně, odhadni (**vyber jednu odpověď**):
- a) 1,0 – 1,5
 - b) 1,6 – 2,0
 - c) 2,1 – 2,5
 - d) 2,6 a horší
8. Vyjádři se k následujícímu výroku (**vyber jednu odpověď**):
- Sám(a) se hlásím dobrovolně na ústní zkoušení.
- a) zcela nesouhlasím
 - b) spíše souhlasím
 - c) spíše nesouhlasím
 - d) nesouhlasím
9. Na zkoušení se připravuji obvykle tak, že se učím (**můžeš vybrat více odpovědí**):
- a) pouze ze sešitu
 - b) ze sešitu a povinné literatury - učebnice
 - c) ze sešitu, učebnice a doporučené literatury
 - d) sám(a) se ptám učitele (mimo povinnou výuku) na další podrobnosti, zajímavosti, prohlubuji si učivo sám(a)
 - e) jinak (**můžeš doplnit**).....

10. Která okolnost se Ti jeví jako překážka v úspěšném vykonávání studijních povinností (**můžeš vybrat více odpovědí**):

- a) nepocítuji přítomnost žádné závažné překážky
- b) špatné sociální podmínky - např. nemohu si pořídit všechny pomůcky, které bych chtěl(a)
- c) osobní či rodinné problémy
- d) zdraví
- e) nedostatek (nedostupnost) potřebné studijní literatury, pomůcek
- f) nedostatek sebedisciplíny
- g) neumím si sám(a) zorganizovat studijní činnost
- h) nemám klidné místo pro samostudium
- i) jsem přetížen(a) studijními povinnostmi
- j) přetěžuji se mimostudijními zájmy, mám mimostudijní povinnosti
- k) jiné (**vypiš**)

11. Nakolik souhlasíš s následujícím výrokem (**vyber jednu odpověď**):

Postoj rodičů k mému studiu mne velmi ovlivňuje.

- a) zcela nesouhlasím
- b) spíše souhlasím
- c) spíše nesouhlasím
- d) nesouhlasím

12. Domnívám se, že policejní škola, kterou studuji, je z hlediska náročnosti na mě kladených (**vyber jednu odpověď**):

- a) vysoce náročná
- b) spíše náročná
- c) spíše nenáročná
- d) snadná

13. Zamysli se nad tím, co nejvíce brání Tvé identifikaci se studovanou školou - oborem (**můžeš vybrat více odpovědí**):

- a) obsah studované látky je odlišný od mých původních představ
- b) jsou zde stanoveny příliš vysoké studijní požadavky
- c) jsou zde stanoveny příliš nízké studijní požadavky
- d) moje motivace a vztah k oboru během studia klesá
- e) ve škole panuje nedobré klima
- f) domnívám se, že zde nejsou kvalitní vyučující
- g) nevyhovuje mi atmosféra a vztahy ve třídě
- h) myslím, že mám nadání a sklon spíše k odlišnému typu studia
- i) ve škole nemáme odpovídající vybavení
- j) studium policejního oboru je dnes společensky nelukrativní, málo prestižní
- k) chci se stát policistou, ale mám obavu, zda absolvuji úspěšně ZOP
- l) nevyhovuje mi bydlení na internátě
- n) jiné (**můžeš vypsát**)

14. Zamysli se nad tím, jaký je Tvůj osobní vztah ke studiu policejní školy (**vyber jednu odpověď**):

- a) chtěl(a) jsem a stále chci studovat právě tento obor
- b) jsem spíše spokojen(a), že tento obor studuji
- c) je mi víceméně jedno, že studuji zrovna policejní školu
- d) jsem se studiem policejní školy jako oboru spíše nespokojen(a)
- e) chci studovat jiný obor - **pokud chceš uvést, doplň jaký**.....

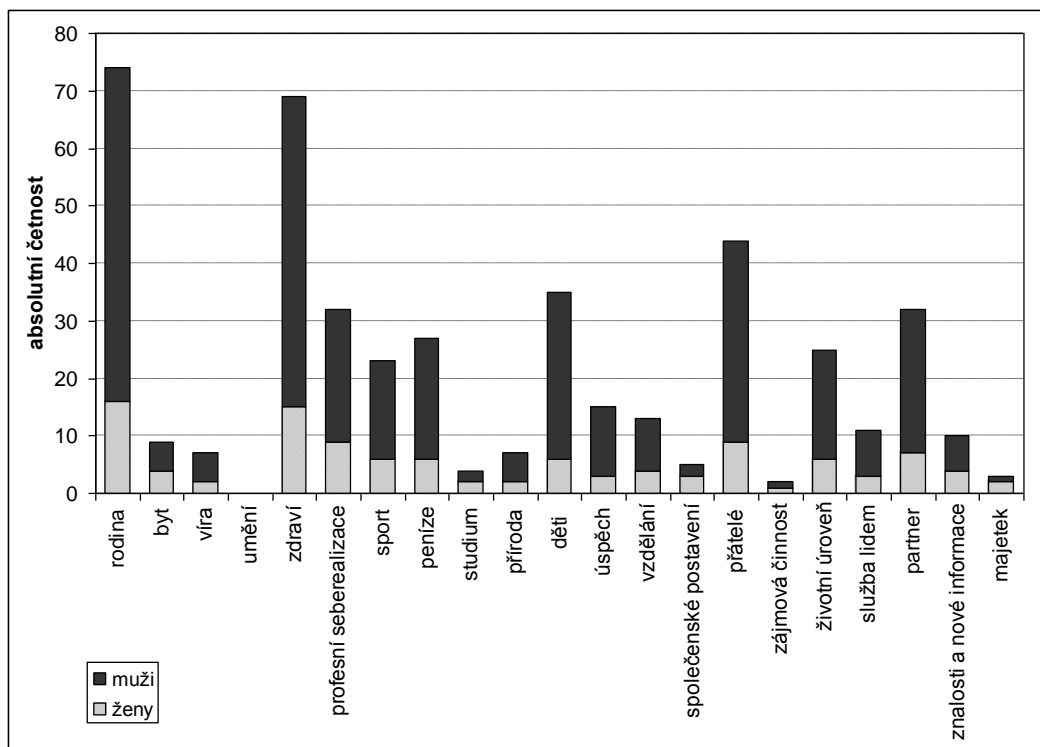
Zde můžeš uvést své případné připomínky či postřehy:

**Děkuji za Tvůj čas a trpělivost věnovanou vyplnění dotazníku
a přeji hodně úspěchů v dalším studiu.**

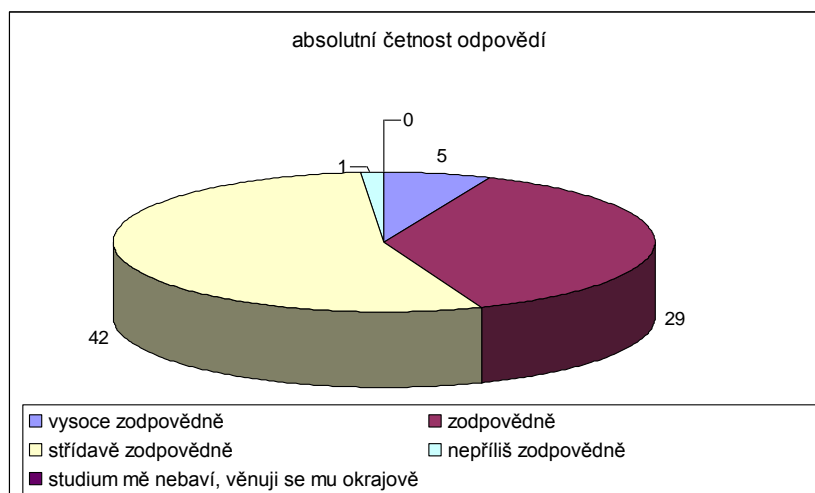
Ondřej RUDOLF

PŘÍLOHA P II: GRAFICKÉ VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

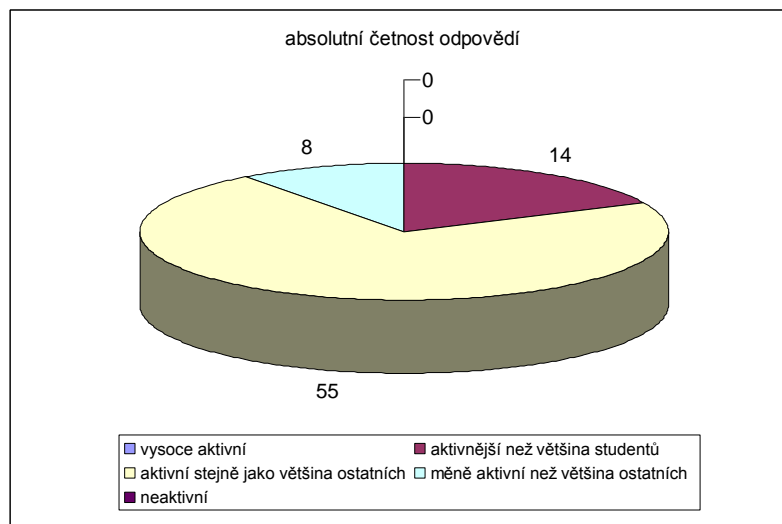
Graf 1. Systém (žebříček) hodnot

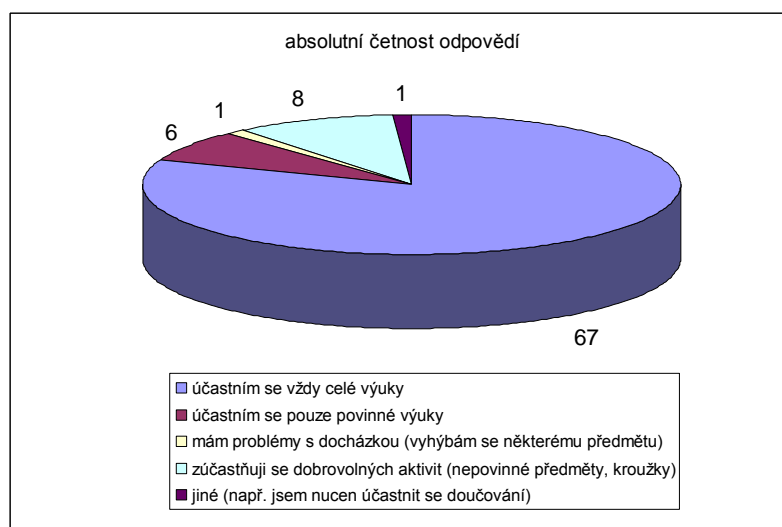
Graf 2. Odpovědnost přístupu ke studiu

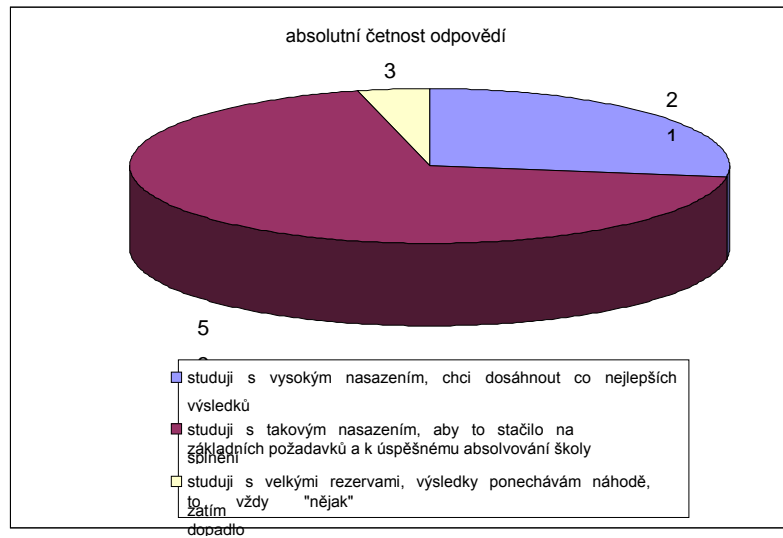
Graf 3. Studijní aktivita

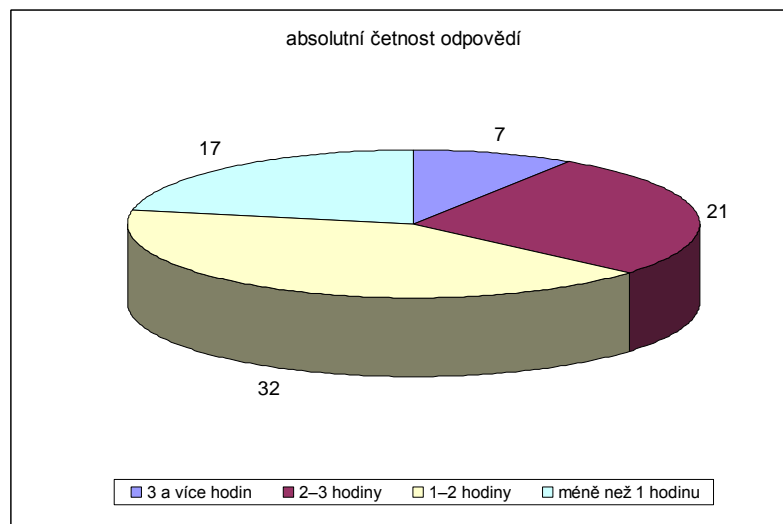
Graf 4. Účast ve školní výuce

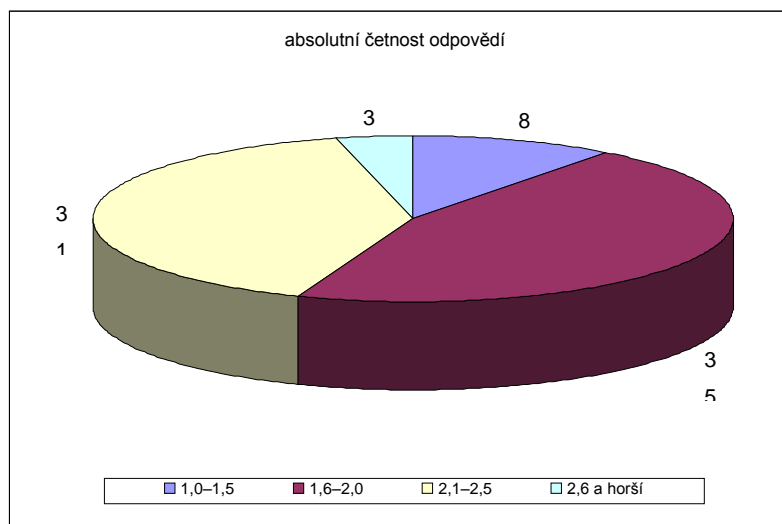
Graf 5. Studijní nasazení (úsilí)

Graf 6. Domácí příprava

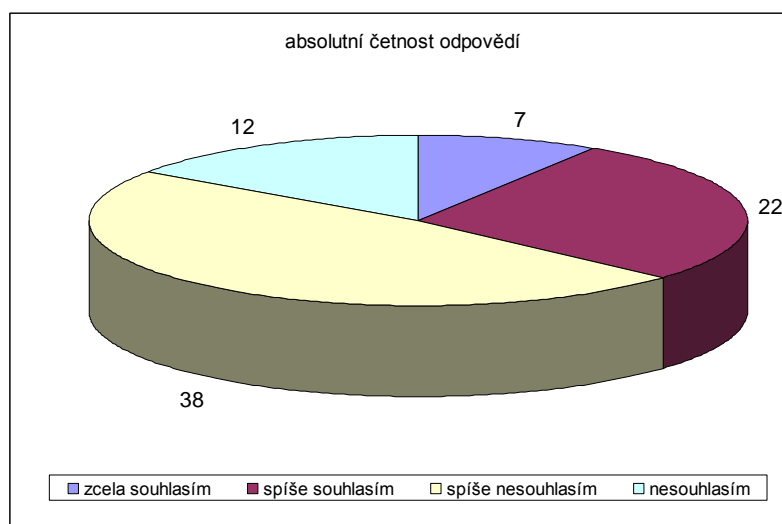

Graf 7. Studijní průměr

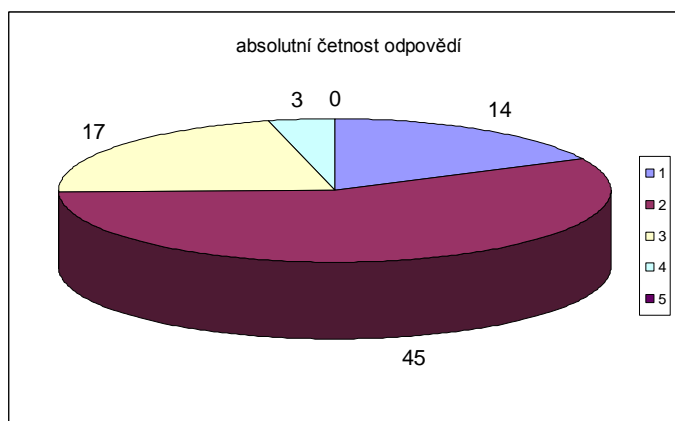

Graf 8. Dobrovolné hlášení na zkoušení

Výrok: „Sám(a) se hlásím dobrovolně na zkoušení.“

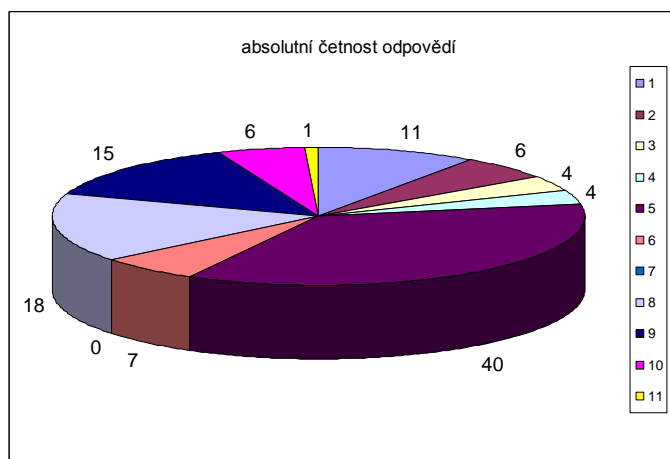

Graf 9. Příprava na zkoušení

1. pouze ze sešitu
2. ze sešitu a povinné literatury – učebnice
3. ze sešitu, učebnice a doporučené literatury
4. sám(a) se ptám navíc učitele (mimo povinnou výuku) na další podrobnosti, zajímavosti, prohlubuji si učivo sám(a)
5. jinak

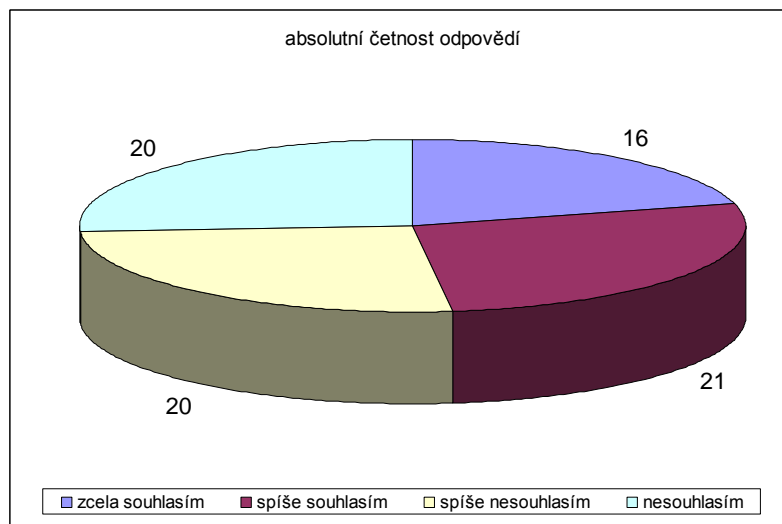
Graf 10. Největší překážka ve studiu

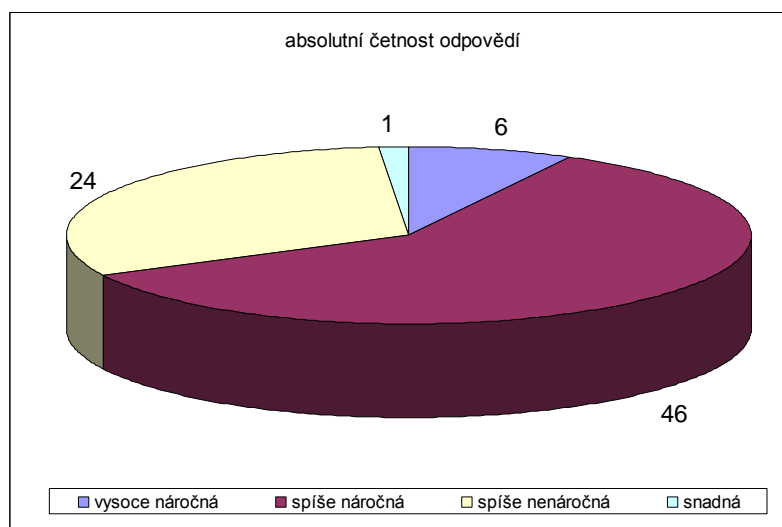
1. nepociťuji žádné závažné překážky
2. špatné sociální podmínky (např. nemůžu si pořídit všechny pomůcky, které bych chtěl)
3. osobní či rodinné problémy
4. zdraví
5. nedostatek (nedostupnost) potřebné studijní literatury, pomůcek
6. nedostatek sebedisciplíny
7. neumím si sám zorganizovat studijní činnost
8. nemám klidné místo pro samostudium
9. jsem přetížen studijními povinnostmi
10. přetěžuji se mimostudijními zájmy, mám mimostudijní povinnosti
11. jiné

Graf 11. Postoj rodičů ke studiu policejní školy

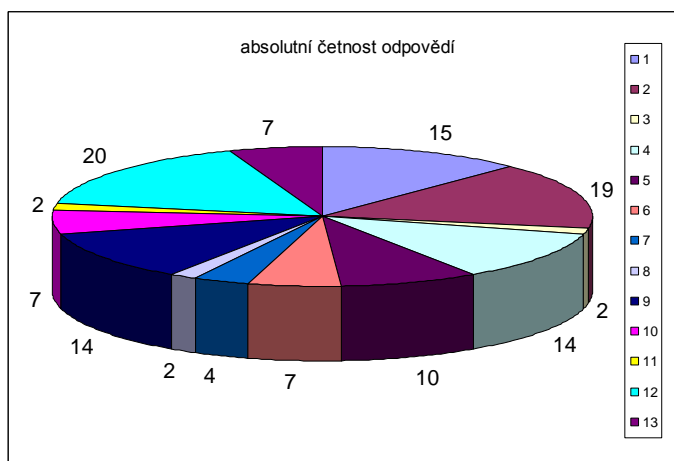
Výrok: „Postoj rodičů k mému studiu mne velmi ovlivňuje.“

Graf 12. Náročnost školy

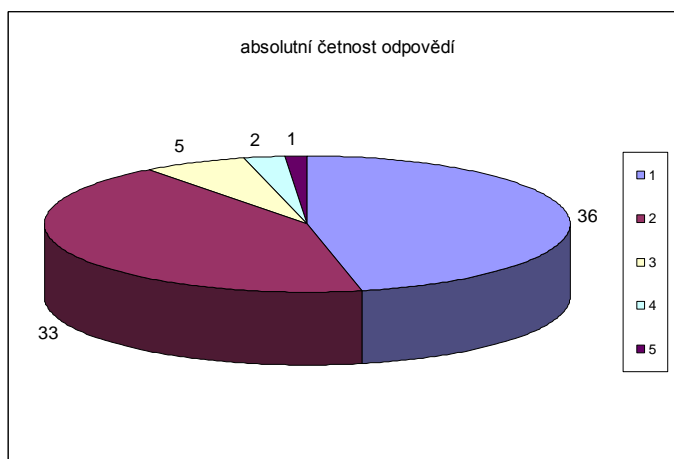

Graf 13. Zábřany v identifikaci se studovanou policejní školou

1. obsah učiva je odlišný od mých původních představ
2. příliš vysoké studijní požadavky
3. příliš nízké studijní požadavky
4. moje motivace a vztah k oboru během studia klesá
5. ve škole panuje nedobré klima
6. domnívám se, že zde nejsou kvalitní vyučující
7. nevyhovuje mi atmosféra a vztahy ve třídě
8. myslím, že mám nadání a sklon spíše k odlišnému typu studia
9. ve škole nemáme odpovídající vybavení
10. studium policejního oboru je dnes společensky nelukrativní, málo prestižní
11. chci se stát policistou, ale mám obavu, zda absolvuji úspěšně ZOP
12. nevyhovuje mi bydlení na internátě
13. jiné

Graf 14. Osobní vztah ke studiu policejní školy

1. chtěl(a) jsem a stále chci studovat právě tento obor
2. jsem spíše spokojen(a), že tento obor studuji
3. je mi víceméně jedno, že studuji zrovna policejní školu
4. jsem se studiem policejní školy jako oboru spíše nespokojen(a)
5. chci studovat jiný obor